

3

חידושי הרשב"א

לרבינו שלמה ב"ר אברהם אדרת

מסכת שבת

אוצר החכמה

יד"ל על-פי כת"י ודפוסים ראשונים,

בצירוף מבואות, ציוני מקורות,

הדפוסים

מקבילות, הערות ובאורים

מ א ת

הרב יאיר ברונר

הוצאת מוסד הרב קוק • ירושלים

הדפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org חידושי הרשב"א <מוה"ק> - שבת עמוד 3

ת'ן ר' ג'טל"א

שבות ע"י ישראל, ואע"פ שהמילה חמורה שנכתרו עליה י"ג בריתות. ומיהו לישנא דלא שני לך בין שבות שיש בו מעשה לשבות שאין בו מעשה דאמרי' התם בערובין פ' הדר מכרעא לי טפי כדברי הרב בעל ההלכות ז"ל, ושם כתבתי בס"ד⁵⁰. 7 ומורי הרב ז"ל⁵¹ כתב בהלכותיו דשבות שיש בו מעשה ושבות שאין בו מעשה דאמרינן התם, כלם באמיר' לגוי הן וכדעת הרב אלפסי ז"ל. אלא שאין פ"י מעשה מלאכה כמו שפ"י הרב ז"ל, שאפ"י במביא דרך גגות מלאכה הוא עושה. ואי משום דאינה מלאכה דאורייתא, היה לו לומר ולא שני לך בין שבות שיש בו מעשה דאורייתא לשבות שאין בו מעשה דאורייתא. אלא שיש בו מעשה פירוש שנתחדש בו מעשה בגופו של דבר, כגון עשיית כלי או אפי' ובשול ולהחם מים וכיוצא באלו, שנתחדש ענין בגופן. ודמי האי מעשה ללישנא דאמרינן לרבי יוחנן הסנדלר⁵² מעשה שבת דאורייתא, והתם לא קרי מעשה שבת אלא כגון אפי' ובישול וכיוצא בהן. אבל הבאת כלים ואוכלין מרשות לרשות, ודאי לא מיתסרי אפי' לרבי יוחנן הסנדלר בהבאתן, כיון שלא נתחדשה בהן הכנה בשבת ולפיכך החמירו באמירה לגוי אפי' במקום מצוה היכא דקא מתקן ומחדש מידי בגוף הדבר, משום דהוי טפי עובדין דחול. אבל בשבות שאין בו מעשה בגופו של דבר, כגון הוצאה בלבד מרשות לרשות, אינו נראה כעובדין דחול ולא החמירו באמירתו. אלו דברי מורי הרב ז"ל. ולדידן

דק"ל⁵³ כר"ש בא' גגות וא' חצרות וא' מבראות וא' קרפיטות רשות א' לכלים ששבתו בתוכן, מביא את האומל אפי' ע"י ישראל. אבל שבת בתוך הבית אסור, והיינו דאמרי'⁵⁴ הזאה ערל ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת. וכתב הרמב"ן ז"ל⁵⁵ שאין מתירין אפי' שבות שאין בו מעשה וע"י גוי בשאר מצות אלא במילה בלבד, לפי שנתנה שבת לידחות אצלה. אבל בשאר מצות אין דוחין שבות כלל, לפי שאין לנו היתר בשבות דשבות יותר משבות דמלאכה אלא בזו. וכן לענין חולה דאמרי'⁵⁶ כל צרכי הולין נעשין ע"י ארמאי בשבת במלאכה גמורה, וכ"ש בשבות אמרו, כדמוכח לעיל בפ' מפנין וכההיא דפ' הדר דמחמין לאמיה ע"י גוי בשבת. ואמרי' נמי בפ"ב דביצה⁵⁷ אממר כחל עינא מגוי בשבת, וא"ל רב אשי מאי דעתך משום דצרכי חולה נעשין ע"י גוי, מר הא קא מסייע. אלמא אפי' בכוחל, דהוא גופיה אין בו אלא שבות, אינו נעשה ע"י גוי אלא במקום חולי שאפ"י המלאכה מותרת. והרמב"ם⁵⁸ התיר שבות דשבות לגבי שופר ולולב.

ועוד⁵⁹ דרבי אליעזר שמותי הוא. פירש"י ז"ל⁶⁰ שברכהו. ואינו מחזור אטו משום שברכהו לא תהא הלכה כמותו בכל מקו'. אלא פ"י שמותי מדב"ש. וכן מפורש בירוש'⁶¹.

[קלא, א] אלא אמר רב אשי מי גרם לחצרות שיאמרו בתים, ואינן⁶². ולית הלכתא כרב, אלא

הריטב"א ב"ה (לב, ב ד"ה שופר), המרדכי בביצה פ"ה ס"י תרצו וכ"ה בשו"ע שם הדעה הראשונה, בס"י שלח ס"ב ובס"י תקפו סכ"א. וכתב הפ"ג (בס"י שז בא"א סק"ז) דרק שבות דשבות ע"י אמירה לנכרי התירו לצורך מצוה, אבל שבות דשבות רישאל היכא דגזרו, אסור אפי' במקום מצוה. ושיטת בעל העיטור דלצורך מילה התירו אמירה לנכרי במלאכה דאורייתא (ע"י לעיל הערה 28), ה"ה לצורך כל מצוה וכ"כ הר"ן בס"פ בשמו. והובאה דעה זו ברמ"א ס"י רעו ס"ב ובס"י שלח שם (כפי שבארו את דבריו הגר"א והמחה"ש שם). 59 לפנינו: חדא. 60 בד"ה שמותי, ובגדה ז, ב ד"ה שמותי. 61 שביעית פ"ט ה"ו וביצה פ"א ה"ד וכ"כ גם רש"י בפירוש נוסף, וכ"כ התוס' בד"ה דרבי אליעזר ובגדה שם בד"ה שמותי וחי' הר"ן. 62 כגירסת כ"מ. ולפנינו:

ובענין אין מדמין שבותין זל"ז, ע"י באג"ט מלאכת טוחן ס"י לח סק"ו ובחזו"א ס"י גו סק"ד. 50 ברשב"א שלפנינו שם ליתא. 51 רבינו יונה, והו"ד בריטב"א בעירובין מא, ב בד"ה אמר ר"פ, ושם סח, א בשם הרב החסיד, וע"י בחיי אדם כלל ט ס"א שכתב דעשה מלאכה בדבר שלא נשתנה מכמו שהיה, בשוגג מותר אפי' לו ואפ"י בו ביום, וסברא זו מבוראת בדברי רבינו כאן. 52 כתובות לד, א, ב"ק עא, א. 53 כדאמרינן בעירובין צא, א. 54 פסחים צב, א וכ"ה דעת הרי"ף, ודלא כר"ה (הגד' עה"ג לקמן קלא, א והו"ד גם ברי"ף ובאו"ז ח"ב ס"י קה) דבהא לא פסקינן כר"ש. 55 בחידושי בסוגיין, וכ"ד התוס' בגיטין ובב"ק שם, וכ"ה הדעה השניה בשו"ע ס"י שז ס"ה. 56 קכט, א. 57 כב, א. 58 בפ"ו מהל' שבת ה"ט וה"י, וכ"כ

5

חידושי הריטב"א

לרבינו יום טוב ב"ר אברהם אלאשבילי

מסכת עירובין

יו"ל על-פי כתבי-יד ודפוסים ראשונים

בצירוף מבוא, ציוני מקורות,

מקבילות, הערות ובאורים

מאת

הרב משה גולדשטיין

אוצר החכמה

עירובין

הוצאת מוסד הרב קוק · ירושלים

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org חידושי הריטב"א <מוה"ק> - עירובין עמוד 3

6

שחזר לדעת הרי הוא כאלו לא יצא, קמ"ל. והא דלא משנינן הכי, משום דכל דאפשר לשנויי באנפא אחרינא לא משנינן לה, דהוה ¹⁶ ס"ד לצדדין קתני דתלינן כלה מלתא בחזרה, אבל בההיא דלעיל דהוה מוקמינן לצדדין ונימא דאע"ג דחזרה לדעת יקנה מקומו מפני שיצא שלא לדעת, הא ליכא למימר.

הוצרך לנקביו מהו. פי', יכול לצאת חוץ מד' אמות.

א"ל גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. כלומר ¹⁷, לאו דלא תסור, ותחומין דרבנן נינהו, הלכך יוצא לנקביו עד שיהא במקום הצנוע ¹⁸.

ואי פקח הוא עייל לתחומו ¹⁹. פי', מחזר אחר המקום הצנוע כלפי תחומו.

כיון דעל על. והוא שיצא שלא לדעת, דכשהוצרך לנקביו ה"ל כחזרה שלא לדעת, כיון דברשות ב"ד חזר וכל שיצא וחזר שלא לדעת הרי הוא כאלו לא יצא. וזה ברור ²⁰.

→ אמר רב פפא פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו

אפי' במזיד לא הפסידו את מקומן. פי', והרי הם כרגלי הבעלים כמו שהיו בתחלה, ובי"ט עסקי' שיכול אדם להוליכן בכל התחום, דאלו בשבת אסור להעבירן ד' אמות ברשות הרבים. ובהא מתרצא מאי דמקשו הכא ²¹, היכי אמרי' דאפי' החזיר במזיד יהיו מותרין לטלטל לאכלן במקומן וכדקתני לקמן, דהא קי"ל ²² שהמבשל במזיד בשבת לא יאכל, ואפי' לר' מאיר דמקל, וה"ה לכל מעשה שבת. אבל י"ל, דהתם הוא בשבת, אבל הכא בי"ט עסקי' דליכא אלא איסור תחומין דרבנן, ומשום איסור תחומין לא קנסינן ליה שלא יאכלו ²³, ולפי מה שכתבנו בפ' רבי אליעזר דמילה

גוים וכו'. מהא שמעינן, דלכ"ע אפי' ליוצא לדעת יש לו ד' אמות, דהא עד כאן לא מתמהינן עליה דשמואל אלא דלא קמ"ל מידי. ותו שמעינן מינה, שהיוצא לדעת ונכנס בדיר וסתר קנה את כלה לר"ג ור' אלעזר דאי לא, אדשקלי' וטרי' להפוכי מימרא דשמואל, נימא דהא קמ"ל שהיוצא לדעת אין לו אלא ד' אמות ואפי' נכנס בעיר או דיר וסתר, אלא ודאי כדאמרן ¹⁰.

אימא ¹¹ יצא לדעת והחזירוהו גוים אין לו אלא ד' אמות לעולם ¹². כלומר, ואפי' בחזרה, ואע"פ שהחזירוהו גוים.

הא נמי תנינא וכו'. פי', דמסתמא כי קתני סיפא התחזירוהו כאלו לא יצא, ארישא קאי שהוציא והוה שלא לדעת.

מהו דתימא לצדדין קתני וכו'. פי', דדלמא תנא דמתני' מילי קתני, דמי שהוציא והוה משם אין לו אלא ד' אמות ואע"פ שהחזירוהו ¹³ דחזר לדעת, וכן אם יצא לדעת והחזירוהו גוים הרי הוא כאלו לא יצא. כלומר דכלה מלתא תליא בחזרה, שאם היא לדעת אין לו אלא ד' אמות ואע"פ שהיציאה שלא לדעת, ואם היא שלא לדעת קנה מקומו ואע"פ שהיתה היציאה לדעת. והיינו דטרחי' לפרושי ברישא דה"ק מי שהוציא והוה גוים וחזר לדעת אין לו אלא ד' אמות, ולא אמרי' דרישא לא איירי אלא ביציאה בלחוד ¹⁴. כנ"ל. וכתבו בחוס' ¹⁵, דהשתא דאתי' להכי ה"ה דכי פרישנא מימרא דשמואל דה"ק חזר לדעת אין לו אלא ד' אמות, ופרכינן דמאי קמ"ל תנינא וכו', דהוה מצינן לשנויי דלצדדין קתני, והא דקתני החזירוהו כאלו לא יצא, הא חזר לדעת אינו כאילו לא יצא, דהיינו בשיצא לדעת, דסיפא ביוצא לדעת מיירי, ולא ארישא קאי, אבל יצא שלא לדעת אע"פ

ולפנינו נוסף: פשיטא. ¹⁰ ראה זו כ' במ"מ שם בשם הרשב"א, [וע"ש שדחה הראיה]. וראה ראית מהר"ם מרוטנבורג ברא"ש כאן ובהגמ"י הל' שבת שם ומרדכי סי' תצו. וראה מש"כ הגרא"ז מלצר בהערותיו ללקוטות הרמב"ן. ¹¹ כ"ה בכי"מ וד"ש, ולפנינו: אלא אימא. ¹² תיבה זו ליתא לפנינו. ¹³ ט"ס, ונראה דצ"ל: אלא ד"א, בחזר לדעת וכן אם יצא לדעת וכו'. וראה הערה הסמוכה. ¹⁴ מד' רבנו גראה שאינו מפרש כרש"י דרישא איירי בין כשעומד בחוץ ובין בחזר לדעת, אלא דכולה מילתא רק בחזרה תליא. [ועפ"י הגהתי לעיל — ושלא כהג' הכול"ץ] שו"מ בספר "גופי הלכות" (איזמיר תלה) סי' שח שהעתיק ד' רבנו ע"פ הנוסח שהגהתי. ושם כ"כ

בשם הר"ן, וט"ס הוא כמבואר למעיין, וראה ב"מבוא" לחי' הר"ן. ¹⁵ בד"ה לצדדין, וראה תוס' הרא"ש ומהרש"א. ¹⁶ [צ"ל: ועוד דהשתא משנינן לה משום דהוה ס"ד וכו']. ¹⁷ כפרש"י, ע"פ ברכות יט, ב. וראה באר"ז בשם רשב"ם. ¹⁸ משמע דאם נמצא במקום צנוע אסור לצאת ממקומו, וכדעת דה"ג [הובא בעיתים עמ' 48 וברא"ש] שביאר כבוד הבריות שאנשים רואים אותו. ¹⁹ לפנינו: לתחומא. ²⁰ כ"מ ברש"י וכ"כ להדיא בריר"ג וברמב"ם ה' שבת פכ"ז הט"ו. ומיהו באר"ז סי' קמא כ' בשם רשב"ם דה"ה יצא לדעת כיון דעל על, ועי"ש. וראה בר"ח כאן. ²¹ הרשב"א להלן מב, א. ²² כתובות לד, א וש"מ. ²³ ראה בתוד"ה לא שכ': ולא דמי

7

והא דקתני במזיד לא יאכלו ולא קתני לא יאכל, משמע שלא יאכלו לשום אדם, ואפי' למי שלא באו בשביל. וא"ת, ומ"ש מהא דקי"ל באיסור תחומין⁸¹ שהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר, י"ל דשאני הכא דאתעביד בהו איסורא ע"י ישראל, ובעי' למקנס טפי⁸². וכי קאמרי' שיאכלו חוץ למקומן, מיירי למי שקנה שם שביתה שהם תוך לתחומן⁸³, אי נמי אפילו לבעלים שיצאו בשוגג או שהוציאו⁸⁴ שלא לדעת.

[מב, א] מאי במקומן. כלומר, האי דשרי ר' נחמיה כשחזרו למקומן היכי דאמי, אילימא במזיד והא עלה קתני, פי' עלה דרישא דמתנייתא קתני במתניית' אחרית', ר' נחמי' ור' אליעזר וכו', ומסתמא לא פליגי מתנייתא אהדדי.

אלא⁸⁵ לאו חסורי מחסרא וכו'. תמיהא מלתא, נהי דאכרח שפיר דבמקומו דקתני ר' נחמי' בשוגג מיירי, למה ליה לחסורי מתנייתא כי היכי דלוקמא כתנאי לדרב פפא, דהא אפשר לומר דמתנייתא כפשוטה, ובשוגג שלא במקומן פליגי וכדאקשי' בסמוך. וי"ל, דתלמודא אפרוקא דלקמן סמיד, דמכרחי' דת"ק במזיד נמי שרי.

והא מדקתני סיפא⁸⁶ לעולם אסורין. פי"ג⁸⁷, דשמעיה לת"ק דסגי לי' למשרי כל היכא דאיכא חדא לקולא, כיון דהוא שוגג שלא במקומן, או מזיד במקומן, דלהכי קתני עלה ר' נחמיה דלעולם אסורים עד דאיכא תרתי לקולא, עד שיחזרו למקומן שוגגין, ופליגי בתרתי, דאי ת"ק לא שרי אלא אחדא

לדעת הרב ר' יונה ז"ל²⁴, אפי' בשבת לא מתסר מעשה שבת מפני שנעשה בו איסור העברה ברשות הרבים או הוצאה והכנסה, שלא אסרו במעשה שבת אלא דבר שיש בו מעשה, דהיינו שנעשה שום תיקון בגופו שזה נקרא מעשה, והיינו דנקטינן בכל דוכתא מעשה שבת. וטעמא דמסתבר הוא²⁵. ודעת מורי הרב ז"ל²⁶, דהא דרב פפא לא נצרכא אלא אפי' בשיצאו חוץ לתחום במזיד ע"י הבעלים²⁷, דסד"א בתריהו גרידי, וכיון שהחזירינן במזיד, כשם שאין להם אלא ד' אמות כך פירותיהן אין להם אלא ד' אמות, קמ"ל דפירות גופייהו אנוסי ולא הפסידו מקומן, ואוקימנא כתנאי. אבל היכא דהוציאו אחרים שלא לדעת הבעלים, הא דכ"ע היא שלא הפסידו מקומן כשחזרו, דאנוסין נינהו, דלאו כל כמיניהו למסרינהו אבעלים.

איתביה כו' לעולם אסורין עד שחזרו למקומן שוגגין. נקוט האי כללא בכלה שמעתין, דכל היכא דאמרינן שהם מותרים אי נמי יאכלו, אם הוא שלא במקומן, מותרין בד' אמות בלבד, ואם הוא במקומן, כגון שחזרו, הם מותרים בכל תחומן הראשון כאלו לא יצאו. דוק ותשכח.

ה"ג דתניא פירות שיצאו חוץ לתחום בשוגג יאכלו וכו'. ולא גרסי' שיצאו חוץ לתחום וחזרו²⁸, דהא לקמן²⁹ אתי למימר דרבנן ור' נחמיה בשוגג שלא במקומן פליגי, דאלמא ת"ק לא מיירי בחזרה למקומן, והכי מוכחא כלה שמעתא, ורש"י ז"ל לא גריס ליה³⁰.

(בפרקינ' ה"א) וברבנו חננאל. וברמב"ן כ' דכ"ה בכל הנוסחאות. 29 מב, א. 30 ראה רש"י בד"ה ה"ג. וברמב"ן ביאר שהוקשה לו דכיון דתניא בדרי' נחמיה: במקומן יאכלו, משמע דלת"ק אף בדלא חזרו מיירי, [וכן פי' בדעתו הראב"ד בכתוב שם, והשוה לדבריו בהשגות פ"ו הכ"ד], ע"ש שיישבו הגירסא ,,וחזרו". וראה גם תורי"ד. 31 לעיל מ, א. 32 כ"ז כ' בתוס' ד"ה במזיד וחי' הרשב"א. 33 כ"כ רש"י ד"ה בשוגג וברמב"ן. 34 פי', שהוציאו את הפירות. ומבואר דגם להמוציא שריא. המהרש"א דייק מד' רש"י דס"ל דהמוציא בעצמו אסור. וראה בשער הציון סי' תת סקל"ט שכ' דאף רש"י מודה לדברי רבנו, עיי"ש. 35 כג' כי"מ כי"א ד"ש וכ"ה ברשב"א, ולפנינו: אלא לאו במקומן בשוגג וחסורי. 36 לפנינו נוסף: רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב אומרים. 37 כן פרש"י [וכהגהת הב"ח,

למבשל בשבת במזיד לא יאכל דהתם הוי איסור דאורייתא, ומשמע דס"ל דבהוצאה גמורה אסור, וכ"מ בחי' הרשב"א, וברמב"ן כ"כ בדעת רש"י. 24 שבת קכט, א. ולא נדפסו עדיין חי' רבנו לשם, וראה ברשב"א שם שהביא דבריו, והזכירו רבנו גם להלן סח, א סוד"ה א"ל. 25 ראה בחי' הרמב"ן והר"ן שכ' טהעם להתיר משום שחזרו למקומן אבל ברה"ר אסור [וראה גם ברמב"ם הל' שבת פ"ו הכ"ד ובהשגות שם, חי' הר"ן שר"ע סי' תח ס"ט וביה"ל ד"ה מ"ט], ועמש"כ בזה הגר"א בהערה לרמב"ן הגז' למעלה. 26 הרא"ה, ולא זכינו לחידושינו למסכתין. ועיין ברשב"א מז, ב ד"ה דכולהו. 27 מבואר, דאף להמוציא עצמו שרי, וכ"כ המאירי, וכ"ה ברשב"א להלן מז, ב ד"ה דכולהו, וראה רמב"ן. אבל באר"ז [הובא בהג"א] כ' דהמוציא עצמו אסור, ועי' בשר"ע סי' תת ס"ט וביה"ל ד"ה שהתזירם. 28 כ"ה גי' כי"א, וכ"ה בתוספתא (שבת פי"ח ה"ט) ובירושלמי

חידושי הרמב"ן

לרבנו משה ב"ר נחמן ז"ל

למסכת עירובין

יוצא לאור בפעם הראשונה בשלמותו ע"פ כתבי-יד
עם הערות ומראי מקומות

מאת

הרב אהרן יפה"ן

יד הרב הרצוגי — איחוד מפעלים תורניים ספרותיים (אמ"ת)
הוצאת מכון התלמוד הישראלי השלם
ירושלים עיה"ק תשל"ג

שיצאו חוץ לתחום וחזרו אפי' במיוד לא הפסידו את מקומם וכן השמועה כולה, פירשה רש"י ז"ל ביום טוב לח' 102, ונ"ל שהם מתפרשין אפי' בשבת 103 דבר הלמד מעניינו והברי' הו' במסכת שבת היא שגוי' בתוספתא 104 על מתני' דא"י שהביא חלילין בשבת. וא"ת בשבת ל"ל חוץ לתחום אפי' בתוך התחום אסור למיכל שהוציאן מרה"י לרה"ר או שהעבירן ד"א ברה"ר אסרן ככלי היוצא חוץ לתחום 106. זו אינה שאלה דדאי מעשה שבת אסורין הם בשבת או מד"ת או מד"ס שלא יהנה במעשה שבת, כגון מבשל ומעשר וכן כיוצא בהן, אבל מי שהיו לו פירות בביתו והוציאן לרה"ר והחזירן לבית למה יאסרו, וכי באיסורי שבת באו לידו והלא בביתו היו עמו ואינו נהנה במעשה שבת כלל. אבל דאי לאכלן ברה"ר

ממנה לו). אף כאן נתיר להם החצר הו' כולה מסני הדוחק ולא שאר העיר עד שבא ר"ג והתקין להם שבית' כאנשי העיר, ולשון לא היו זזין משם ודאי משמע שלא היו זזין משם ד"א, שאלו היה להם החצר כולה הו' ליה למיתני לא היו יוצאין משם כל היום. וכ"ש שלדברי הרב ז"ל היה להם כל החצר וכל חצר ומבוי המוקפין לה מחיצות, ואפי' כל העיר בשעת הקיפ', ולא הו' למיתני לא היו זזין, והרי נסתייעו דברינו מכאן ונסתלקה ראייתו של הרב. ושוב מצאתי תשובה לר"ת ד"ל שהשיב לרב רבי יצחק בר' אבא מרי על הנכנס לנמל בתוך העיר ואמר מותר לילך בכל העיר, בין מוקפת חומה בין שאינה מוקפת שלא מצינו בה חלוק.

76 וזו שאמרו גמרא אמר רב פפא פירות

הגהות הגרא"י : (זו) אף דגם זה אינו דומה דכלים דקיי"ל כריש בריש כל גנות קצת דמיון הוא ואולי הברייתא כרבנן. (לח) לשון רש"י שלפנינו, ביו"ט לא הפסידו מקומן וכל העיר לחן כד"א וכו' ואי בשבת מותרין לאכילה במקום שחזרו, ואולי כגירסת הרמב"ן הוא במתדו"ק שברש"י וטעמו דרש"י לגירסתו הוא משום דאסור להעביר בשבת בלא איסור תחומין וכן כי חריטב"א אף שאינו גורס כן ברש"י, אכן הרמב"ן לא נחא ל"י בזה דהא אפשר דהעיר מוקפת מחיצות ובפרט לשיטת רש"י דתתם עיר דהו' כד"א היא במוקפת מחיצות, וא"ל דאיכ' אפי' הפסידו מקומן הו' כל העיר כד"א, דהרמב"ן הא סובר למעלה דלדעת אין לו אלא ד"א ומשמע אפי' חזר וכן משמע בס"מ וא"ש דעת רש"י אם ה"י סובר כות"י הנ"ל ובפרט בחזר כדעת הר"מ ברא"ש הנ"ל וע"כ כל חדושא דלא הפסידו הוא לענין אלפים אמה ולי"ש בשבת, אכן מד' רש"י לקמן בדי"ה אסורין שכי' לזוז מד"א לא משמע כן וצ"ע.

מהל' שבת והטור שיע' סתיח ס"ט וכן דעת רש"י לפנינו. 104 פרק יח מתני' ט, ועיין בירושלמי שגרי' בסירות שיצאו לרה"ר וחזרו ומובא בא"ר סתיח סקט"ז בשם הרוקח להכריח דאף בשבת מותר כריבנו אף גירסת הירושלמי צ"ע דהא לפ"ז לא מיירי כלל ביצא חוץ לתחום וזה א"א דהא בירושלמי עצמו אוקמה מתני' כרבי נחמיה ע"ש, וצ"ע. 105 לפנינו בתורה לא, וברשב"א ובמאירי מכואר דכאמת אסור בשבת לאכול כיון והו' איסור דאורייתא ותחומין דרבנן שאני, וצ"ע להמאירי שפסק יו, ב לו, א דתחום י"ב מילין דאורייתא דגם ביו"ט, יהיה אסור בסירות שיצאו חוץ לתחום י"ב מילין וחזרו, וכאמת מלשון המאירי בחידושו מוסיק הכי וז"ל אבל בחוץ לאלפים אמה דליכא איסור תורה וכו' ע"ש, אך עיין בתה"ד ספ"ג להקל בנכרי שהביא דורון חוץ מ"ב מילין והואל ואינו מפורש בתורה וא"כ גם בישראל ביו"ט היה שייך להקל מטעם זה (ועיין בטורא ר"ה יו, ב דתחום י"ב מילין ביו"ט דרבנן ובעמודי אור סי"ד) ונראה עוד דלפי השיטות שהבאנו לעיל הערה 41 דתתומין וכלים לאו דאורייתא אפילו הוציאן חוץ ל"ב מילין לא חשוב מעשה שבת ויו"ט דאי משום דבבא שהביאן עשה כהן איסור במה שיצא חוץ לתחום, כיון דאיסור יציאת גברא תוך לתחום אינו שייך כלל לחסן ואף

הרי' למקומו, ולמפ"ש רבינו מיושב הכל. ועיין בריטב"א שפירש דהספק אי לישנא דמעליותא על דרך הר"ן ולאו ומספקין בהלכה אלא אי מיירי לאחר שנפרצו בה פרצות או לא. 102 עיין בהגרא"י דלפי הגירסא ברש"י לפנינו היינו דנקט יו"ט משום דבשבת בלא"ה א"א להעביר ד"א אולם כגירסת רבינו מצאתי ברש"י על הרי"ף ומה שכתב הגרא"י ולרבינו לא נחא כהריטב"א דדילמא מיירי בעיר מוקף מחיצות ובמיוחד לרש"י דעיר סתם שהוא כד"א במקף מחיצות. אינו מובן דהך מימרא דפירות שיצאו וחזרו מהיכי תיתי דמיירי בעיר כלל, וביותר צ"ע דמשמע מהגרא"י דכאמת בסירות שיצאו מחוץ לתחום ביו"ט וחזרו דכתב רש"י דיש לו כל העיר כד"א ואלפיים הוצה לה היינו דוקא בעיר מוקף מחיצות, ואינו נכון דאף למאי דפליגי הרמ"א ובי"מ סתיח ס"ח ביצא לדעת וחזרו אי בעינן מוקף מחיצות. כבר ביאר החזו"א סי קט סק"י דטעם של הרמ"א משום דהפסידו תחומי הראשון, ולכך מהני טעמה דשבת בה מחצילה אך בפירות שיצאו וחזרו דלא הפסידו תחומם הראשון ודאי הרי הוא כשבת מחצילת שבת בעיר דגם לרש"י כתב רבינו לעיל דבשבת מחצילת שבת בעיר לא בעינן מוקף מחיצות וי"ב. 103 כדעת רבינו הר"ן הריטב"א בשם רבינו יונה והראב"ד בהשגת פ"ו

בין למקום אחר יאכלו כר'. מה שהביא האי
מחוץ לתחום לא יזום ממקומן. ומ"י הענין 100
שהפירות שיצאו חוץ לתחום שבת וחזרו יאכלו
ולא מתהני באיסור שבת כלל ולא הפסידו את
מקומן ואפי' במזיד דאנוסין ניהו. החזירן
למקום אחר במזיד כיון שעיי איסור שבת באו
לכאן אסורין הם. אבל בשוגג מותרין, סבר לה
כמאן דאמר 110 במבשל בשבת בשוגג יאכל
במזיד לא יאכל 111, ולר' נחמיה אפי' למקומן
במזיד לא יאכלו דלא אמרי' אנוסין ניהו 112.
ופירש"י ז"ל הא דתניא כר' נחמיה ור"א כי
לעולם אסורין עד שיחזרו למקומן שוגגין,
אסורין לזוז אותם מד"א שלהם קאמר אלא
נאכלין במקומן 113. והא דקתני באיך ברייתא

כיון שבאיסור שבת באו לידו אסור לט' 106. זו
היא ששנינו 107 מלא מים לבהמתו ישקה אחריו
ישראל ואם בשביל ישראל אסור.

והא דמייתי עלה תנאי דתניא פירות שיצאו
חוץ לתחום וחזרו בשוגג יאכלו במזיד לא
יאכלו ור' נחמיה אומר במקומן יאכלו שלא
במקומן לא יאכלו. כתב רש"י ז"ל לא גרס
וחזרו 108 לפי שפירש במקומן שהחזירן למקומן
הראשון שלא במקומן שרוצה לאכלן חוץ לתחום.
ואנו מצאנו הגרסא בכל הנוסחאות וחזרו,
ובתוספתא (ח) תני לה בהדיא פירות שיצאו חוץ
לתחום. וחזרו בשוגג יאכלו במזיד לא יאכלו.
ר' נחמיה אומר חזרו למקומן יאכלו למקום אחר
לא יאכלו. החזירן חרש שוטה וקטן בין למקומן

הנהות הגראין: (ט) אבל חריטביא בשם הר"ר
בגופו, ומשמע דמחלק ממלא מים דגבי נכרי גזרו
שבת, ועיין לעיל דף קכ"ב במה שחלק הרמב"ן בעצמו
משמע דמפרש כאן גם בשיצאו ע"י עכ"ם אבל במה
כבר ה"י ברה"ר וכשצריך לו ברה"י הרי נהנה ממעשה
אם ה"י דבר זה מקודם פה בחול, וא"כ מה שאני אם ה"י
הא צריך לאסוריו ואף שחוא ענין אחר ולא שייך שם
דמי למשיכ אח"כ לענין חוץ לתחום דאיסור תחומין שאני
יונה ז"ל דהעברה ברה"ר אינו אסור דאינו מעשה
שמה יאמר ובישראל ל"ש ואינו אסור אלא משום מעשה
שבת, ועיין לעיל דף קכ"ב במה שחלק הרמב"ן כאן לענין החזירו יש לעיין דכיון דעכ"פ
שבת ה"י ברה"ר וכשצריך לו ברה"י הרי נהנה ממעשה
אם ה"י דבר זה מקודם פה בחול, וא"כ מה שאני אם ה"י
הא צריך לאסוריו ואף שחוא ענין אחר ולא שייך שם
דמי למשיכ אח"כ לענין חוץ לתחום דאיסור תחומין שאני
יונה ז"ל דהעברה ברה"ר אינו אסור דאינו מעשה
שמה יאמר ובישראל ל"ש ואינו אסור אלא משום מעשה
שבת, ועיין לעיל דף קכ"ב במה שחלק הרמב"ן כאן לענין החזירו יש לעיין דכיון דעכ"פ

לא יאכל דיהיה אסור משום מעשה שבת ועיין בר"מ
פ"ו מהל' שבת הכ"ד פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו
בשוגג יאכל בשבת, שהרי לא נעשו בנוסחא מעשה ולא
נשתנו במזיד לא יאכל עד מצ"ש וע"ש בה"ה ובהשגות
הראב"ד דווקא שלא חזרו למקומן אבל חזרו למקומן
אפילו במזיד יאכל והנה הראב"ד קאי על הר"מ דכתב
בהויא "וחזרו" ומ"מ חילק בין שוגג למזיד והמעין
בראב"ד יראה דאינו משיג על הר"מ אלא מפרש דבריו
ודווקא בלא חזרו למקומן ולכאורה תמוה דהא כתב
הר"מ בהדיא וחזרו, ונראה דמוכרח דהראב"ד מפרש
כרבינו דחזרו היינו תוך התחום ולמקומן היינו למקומן
הראשון ולא נהנה כלל ממעשה ואף במזיד מותר
ושלא במקומן היינו נמי תוך התחום אך דצריך היה
למלאכה ואחר שכתבתי זאת מצאתי בהדיא בכתוב
שם להראב"ד עצמו דמפרש כרבינו ואם כן בחדאי
דהפירוש בהשגות הוא כמו שכתבנו, מיהו בזה חולק
הראב"ד על רבינו דלפי הראב"ד בשוגג אף לדין
דקי"ל כרבי יהודה מ"מ כיון דליכא תיקון בגופו
מותר בשוגג ואינו דומה לכל מעשה שבת וכלשון
הר"מ שם. 111* משמע מדברי רבינו נחמיה
שאוטר בשוגג שלא במקומן היינו משום דאית ליה
כרבי יהודה דמבשל בשוגג אסור וכבר הקשה תוס'
מב, א ד"ה מכלל מהירר דמבואר דאית ליה דרב
נחמיה כר"מ. ולכך פירש תוס' דאסור באכילה דילמא
יוציא חוץ מר' אמות. 112 ברש"י לפנינו: ד"ה

בלי חפץ עובר אף דנשא אתו חפץ א"א לאסור החפץ
מדין מעשה שבת דאינו דומה להוצאה בשבת דהאיסור
כמה שהוציא חפץ, ועיין לקמן בדברי רבינו ד"ה
ובירושלמי והערה 134. 106 עיין בהגרא"ו ודין זה
הוא דווקא לטעם של רבינו. אבל לטעם רבינו יונה
המובא בריטביא דלא מקרי מעשה שבת אלא אם
נעשה שום תיקון בגופו אפילו לאוכלו ברה"ר יהיה
מותר לכה"ס בהוציא בשוגג או במזיד למי שלא
הוציאם לדעה אחר בש"ע סת"ה ס"ט. ולרבינו שש"ט
שאסור אפילו בשוגג חוץ למקומו וקצ"ע על הכה"ל
שנראה ממנו דאפשר להשחח דעת רבינו עם דעת
המחבר ואינו כן דהא המחבר התיר חוץ למקומן
בשוגג ועיין בחידושי הר"ן דמשמע נמי כרבינו.
107 קכב, א. 108 עיין בהריטביא דפירש טעם
דרש"י דל"ג וחזרו משום דלקמן בעי למימר דפליגי
בשוגג שלא במקומן ועיין בתוס' ר"ד דאף דפירש
כרש"י כתב דגריסין דחזרו והאריך שם. 109 כלומר
דרכינו מפרש דמיירי בחזרו לתוך התחום, ולמקומן,
היינו דחזרו למקומן הראשון שגם אם לא עשה מלאכה
בשבת היו הסירות במקום הוה, ושללא במקומן
היינו אף דחזרו לתוך התחום מ"מ כיון דאין לו
הפירות במקום הוה כי אם על ידי הוצאה בשבת
חשוב מעשה שבת ואסור, ובהערה 111 הבאתי וכן
מבואר בראב"ד. 110 ר"מ חולין טו, א וש"נ
111 מבואר מזה ולהלכה דקי"ל כרבי יהודה ובשוגג

בכ"מ מחו. וכן הא דקתני לעולם אסורין עד שיחזרו למקומן שוגגין. דכיון דאיכא מויד מס) דשלא במקומן דאסורין לגמרי, אע"ג דאיכא מויד במקומן שאין בהם איסור אלא חוץ לד"א קאמר הכי. או שנפרש בל' רש"י דל' (ג) שגם הוא נכון, וראיה לזה הפי' מה שא"ר פסא פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו אפי' במויד לא הפסידו את מקומן, מאי טעמא אנוסין נינהו. לא הוצרך ללמד אלא בהיתר שלהם מפני אונס. אבל בהיתר אכילתן משום מעשה שבת ויר"ט לא פירש כלום, אלמא כל במקומן הראשון אין בו משום מעשה שבת וכדפרישית. ואם תשאל ותאמר לדברי האומר חזרו למקומן במויד הפסידו את מקומם, ואין האונס מוציא מידי איסור תחומין ואע"פ שהן במקומן הראשון נא), ונאסרין לגמרי מפני מעש' שבת כיון שיצאו חוץ לתחומין נב), מעשה שבת הגאון ואמאי אסורין, זה אינו נהנה מהן ובין נג) תוך התחום בין חוץ לתחום אין בהם משום מלאכת שבת כיון שלמקומן חזרו. אבל תחומין משום קנין שביתה הוא והיוצאין חוץ לתחום קנו להן ד"א שם, ואינן חוזרין לשביתה הראשונה כאדם וכמו שפירש למעלה. 2

→ (למענתה גלמוד בא"י שהביא דורון בשבת מחוץ לתחום שאם בא בשביל ישראל אסורין לגמרי, והוא הדין בתוך התחום שהביאן באיסור

פירות שיצאו חוץ לתחום בשוגג יאכלו במויד לא יאכלו. פי' בשוגג יאכלו לאותן העומדים חוץ לתחום מא) 111, וא"כ במויד לא יאכלו כלל. ובזה הסכים לטעם שפירשנו, שהמוחזרין למקומן אין לך בהם צד איסור אפי' במויד, אלא להפסיד מהן שביתתן הראשונה, אבל בד"א שלהן ע"כ מותרין, אבל כשהן חוץ לתחום כיון שאינן אוכלין אלא מחמת איסור תחומין, אסורין הן לגמרי 111 והרי זה נכון. וכן לפי גרסת הספרים שפירשו טב) נאמר דהכי קתני, פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו, במויד לא יאכלו כלל. בד"א שלא במקומן, ודא מתהני במעשה שבת, ומעשה שבת אסורין עליו. ובדין הוא דאפי' בתוך התחום כל שהעבירן ברה"ר ד"א שלא במקומן אסורין הם, ודא דנקט חוץ לתחום, משום דקתני בשוגג יאכלו טג) 115 (וקד' מד) במקומן, במויד נמי יאכלו בכ"מ שיהו נאכלין תחלה, לומר שלא הפסידו את מקומן דאנוסין נינהו. ואתא ר' נחמי למימר אפי' במקומן בשוגג לא הפסידו את מקומן, במויד לא יאכלו בתחומן הראשון אלא בד"א שלהן מה) 116, ואידי דקאמר בדלא במקומן לא יאכלו לגמרי, קאמרי במקומן יאכלו מה), לומר שלא הפסידו מקומן, ואידי דאמר ת"ק יאכלו א"ר נחמיה במויד לא מה) דנאכלין דקתני נאכלין לגמרי בהתירין הראשון, ושאינן נאכלין אסורין לגמרי

המחזר הגרא"ז : ט) שבת פרק יח. טא) שערבו לצד שהיו הפירות. טב) דנרטינן וחזרו. טג) פי' דאשפטינן דאפי' חוץ לתחום בשוגג יאכלו ואף דתחומין דרבנן ורח"ל דאורייתא מיט' לענין זה חסיר חוץ לתחום שקנו שביתה ואינם ראוים חוץ לתחום משא"כ ברח"ל דראוי להביא ע"י מחיצת של ב"א. טד) דחוקא שלא במקומן אבל. טה) ושלם במקומן לא יאכלו חיינו דלא יאכלו כלל. טו) אבל היינו. טז) יאכלו ותכונת דלא יאכלו במקום שחיו נאכלין תחלה. טז) פי' דשיין לוטר לא יאכלו כיון דאינם נאכלין לגמרי בכ"מ בחיזרון הראשון. טט) שוגג. ג) דליג יחזרו. נא) אסאי לא ניטא דזא יאכלו כלל. נב) התירוץ. נג) יצאו.

בשוגג יאכלו ומיירי בשלא במקומן הא במקומן במויד נמי יאכלו ולא הפסיד את המקומן דאנוסין נינהו ר"ל דבא לחדש דין דלא הפסיד את מקומן והלשון אכתי צ"ע. 116 ונראה דמכאן ראה למה שתפס הגרא"ז אות צ' דדעת רבינו דאסילו בחזר למקומן הראשון ששבת ביצא לעצת דלא הוה עיר כד"א (ע"ן לעיל הערה 98) ואף דכתב רבינו לקמן ד"ה קשה לי דבמקום וקתני ד"א שלה, אפשר למרש דכל העיר כד"א מ"מ רבינו לא היה לו לסתום, ומשם חזינו דכפשוטו תפס רבינו דמיירי בעיר ולדעת רבינו לא כע"ן מוקף מחיצות וע"כ יוצא לדעת גרע ספי ובפירות שיצאו לדעת רבי נחמיה ובמויד אסילו חזרו למקומן לא הוה

אסורין איתא בהדיא דאסילו חזרו לא יאכל כלל במויד ולא כגרסת רבינו. 113 ע"ן בהגרא"ז ובריטבי"א הוסיף דאף מי שיצאה בשוגג או הוציאם שלא לדעת. 114 ובשו"ע סי' תה סי"ט ב' דעות לענין מויד חוץ לתחום ודעת תוס' ד"ה במויד והרא"ש ורשב"א ריטבי"א והר"ן כרבינו, ובהג"א בשם הא"ר ובמרדכי ובמאירי מתירין לאחרים וכמ"כ דק"ל כדעה ראשונה. 115 ע"י בהגרא"ז ובה"ה פ"ו מה"ל שבת הכ"ז דדעתו להרי"מ כדעה ראשונה משום שה"ר דדברי חכמים צריכין חיזוק יותר משל תורה ואולי זה כחנת רבינו וביותר היה נראה דאין כחנת רבינו לומר דנקטו תחומין משום שקתני בשוגג יאכלו ודתפס הגרא"ז אלא ומקתני

→ וכל זו שאמרנו במעש' שבת ע"י א"י, אבל מעשה שבת ע"י ישראל ק"ל כר' יהודה¹¹² במבשל בשבת בשוגג יאכל למוצאי שבת, במזיד לא יאכל עולמית הוא, אבל אחרים למוצאי שבת מותרין בין בשוגג בין במזיד. ומכאן נלמד שזו שאמרנו בע' אין צדין ב"ט¹¹³, א"י שהביא דורון לישראל אם אין מאותו המין במחובר חוץ לתחום אסור, דמשום איסור מלאכה נגעו בה, דמעשה יו"ט כמעשה שבת הוא, וכל בשביל ישראל אסור, שהבאה מחוץ לתחום מלאכה היה ויש בה אצל ישראל איסור, הילכך כשעשה א"י בשביל ישראל אסור, ומיהו זה דלאו מלאכה גמורה היא¹¹⁴ התירו אותו לישראל אחר, וכיון דק"ל חפצי א"י קונין שביתה אין לו אלא עירו, והיינו דכרי דמברכתא דלקמן בפרקי, ומ"מ משום מעשה י"ט הוא¹¹⁵ שאלו משום שביתה בד"א שלו יאכל. וי"מ¹¹⁶ דגזרה גזרו בה משום להבא, ואינו מתחוויר בטעם הזה שא"כ אף אתה עשיתה מלאכה, ובלא אמירה לא"י בשביל ישראל

דכל חעיר כד"א אבל לא יזיז ממקום א"א לפרש כן.

שבת אסורין הם ביומן, ולערב נמי בכדי שיעשו¹¹⁷, ואם בשביל א"י תוך התחום מותר לגמרי, חוץ לתחום מותרין בכל העיר כר' ספא דאמר אנוסין נינהו ואל"בא דר"ג. וקשה לי ששינו בתוספתא ששינו למעלה, מה שהביא הא"י מחוץ לתחום לא יזיז ממקומן במביא בשביל א"י, ולא אמרי' מד"א שלה נד) כדקאמרינן הרי הן מותרין בכל העיר¹¹⁸ כר"ג ואם במביא בשביל ישראל אפילו מתוך התחום אסורין הם¹¹⁹. וליכא למימר דמשום רישא נקט חוץ לתחום, דמדאמר לא יזיז ממקומן משמע דאיסור מקומן גרם ומשום תחומין היא. וי"ל שאינה כהלכה או כר' נחמיה¹²⁰ דרישא או דלא כר"ג דמתני', ועוד י"ל שלא בא תנא דברייתא אלא ללמד על איסור תחומין בחפצי הא"י, וכדתניא לקמן¹²¹ בגמרא, ב"ט בא"י שהביא פירות מחוץ לתחום הרי זה לא יזיז ממקומן, וכאן לא בא אלא לומר שיש להם שביתה במקומן כחפצי ישראל, וכשתמצא לומר כר"ג כל העיר נמי מקומן הוא.

הנהות הגרא"ן: נד) פ"י דהוי אפשר לפרש

אצלו כד"א ואף דרבינו דחה שם דין הירושלמי מ"מ הכא קס"ד כוחיה וצ"ע. 120 צ"ב מאי שייך זה לרב נחמיה דהא רב נחמיה לא קאמר רק שלא חזרו לתחומן הראשון ביצאו במזיד וחזרו ע"י ישראל דלית ליה דפירות אנוסין הן אבל בעכו"ם שהביא דורון חוץ לתחום דגורין חפצי עכו"ם אטו חפצי ישראל למה לא יהא העיר כר"א. והנראה דרבינו אית ליה דעכו"ם כיצא לדעת דמי דלפי שיטת רבינו לעיל לא הוי העיר כד"א לרב נחמיה דאין הפירות כאנוסין ואכתי תמוה דכיון דשוגג ע"י ישראל הוה העיר כד"א איך גרע עכו"ם לענין זה וצ"ע. 121 מו, ב. 122 כן מבואר במלחמות בכירה וכן דעת הר"ף שם והרא"ש בפ"ק דחולין ובר"מ פ"ו מהל' שבת ובמאיירי במכילתין מו, ב והרשב"א וכן גפסק בשיע ס"י שיח והחולקים הם דעת התוס' בחולין טו, א והסמ"ג והתרומה והראב"ד הובא ברשב"א שבת קנא, א וצ"ע דבהשגות פ"ו לא השיג על הר"מ. 123 ביצה כה, ב. 124 נראה שאין כוונתו משום דתחומין דרבנן כמו שכתב רש"י ביצה כה, א אלא אפילו אי דאורייתא מ"מ לאו מלאכה וכן דאין בה כרה, ועיין בעמודי אור ס"י יד אי יש בה דין מלאכה, ובמלחמות בביצה ביאר יותר וז"ל לפי שהוא איסור שאינו שוה בכל לזה הוא חוץ לתחום ולזה שעירב או שהוא סמוך למקומו מותר וכיון שאינו אסור לכל ישראל לא אסרו אלא למי שבא בשבילו שלא ראו להחמיר כ"כ בשל דבריהן דלא מפרסמה, ולכאורה לפי טעם רש"י למ"ד תחומין

העיר ד"א. 117 זהו דוקא לדעת רבינו אבל לדעת הריטב"א דליכא מעשה שבת כי אם בחיקון בגופו מותר ואף לשיטת התוספות וסייעתו שהבאנו לעיל הערה 105 דבאיסור דאורייתא אסור משום מעשה שבת בישראל שהוציא פירות חוץ לתחום וחזרו, בעכו"ם מצינו חולקים ושרי דעיין ברשב"א שבת קנא, ב דהביא שם דעת הראב"ד להתיר ע"י גוי דהרי זה בכלל הא דתני במכילתין מ, א הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר, וכן דעת המאירי בהדושויו מו, ב דשאני עכו"ם דעדיף משוגג ע"י ישראל ע"ש היטיב (וככ"מ פ"ו מהל' שבת ה"ג) ואף דדעת המאירי בישראל שהוציא פירות וחזרו להחמיר כיון שהוא איסור תורה, אך דעת הרשב"א בעה"ק שער ה' אות כד וכן בתה"ד סס"ג כרבינו. מיהו להלכה מבואר בשיע סח"א וסת"ה דבין בישראל בשוגג ובין בעכו"ם מותר לישראל אחר. 118 ובחידושי המאירי מו, ב מבואר דמירי במצאם בדרך וכן מהרשב"א והריטב"א. 119 צ"ע בכחונתו דאף אי מירי שהובא בשביל ישראל דאסור משום מעשה שבת לאוכלו מ"מ אמאי אסור לסלט בכל העיר כד"א ואולי דדעת רבינו דכל שאסור באכילה אסור בטלטול וכמו שרצה המהרש"ל המובא בט"ו סח"ה סק"ו לומר בדעת הר"ף והרא"ש, אך שם מסיק דלעולם מותר וכך תפס המ"ב שם. ועיין ריש ס"י תקטו במג"א ואולי כוונת רבינו למה שהוכיח מהירושלמי טוף ביצה שהיכי דהובא לדעת ישראל אף דאית ליה להירושלמי דמותר לאכול לא עשה העיר

הן מדבריות כל שיוצאות ורועות באפר. א"ר זעירא דהא אמרה כל שבא מחוץ לתחום משחשיכה מותר לטלטלו. ר"ש בן ביטנא בשם ר' אחא ובלבד בד"א. כהדא דגמלייל זוגא אוקרי' חד סירקא כמהין אתא ושאל לר' מנא וא"ל קבלהון בגו מגריין דיד' ואוכלן בד"א. פי' לא תקבלם מן האי' בשכונה שלו, אלא בשכונ' שלך שאתה אוכל שם, ושם תאכל אותם בתוך ד"א להם, שהרי לדעת ישראל באו ולא עשו לו כל העיר כד"א י"ג. הן בני ארץ ישראל סבורין שאין בא"י המביא דורון מחוץ לתחו' משום איסור מלאכה, לפי שההוצאה מותרת בי"ט והליכת תחומין לעצמו הוא מהלך י"ג, אין בו אלא משום שביתה דכלים דחמצי האי' קונין שביתה, הילכך בתוך ד"א שלהן מותרין. וזאת הסברא ודאי אינה כהלכתא שהרי יש להם כל העיר כר"ג וכדאמרי' לקמן בדברי דמברכתא, וליכא למימר דבאין בשביל אי' כל העיר כר"ג אבל בשביל ישראל לא, דהא קי"ל כר"ס דפירות

אסור נה¹²⁷. וזה הענין מספיק על מה שהורו קצת חכמי הדורות י"ג, בבא מחוץ לתחום בשביל ישראל בי"ט של ר"ה, שאסור לאותו ישראל והתירוהו לו למחר. ואמרו לפי שאין עליו שום איסור הכנה ולא איסור התלוי בקדושה כדי שנאמר קדושה אחת הן, ואני רואה שהוא משום איסור מלאכה וכלהו קדושה אריכתא הניחו עליה. אלא מיהו כיון דחזינא דמקילי למישרי לישראל אחר אפי' בו ביום, משא"כ בשאר איסורי שבת וי"ט, יש לו מקום למי שרוצה לקבל¹²⁸ אף ביום שני של ראש השנה לאותו ישראל¹²⁹.

וכירושלמי מצאתי בכמה מקומות, שהביא מחוץ לתחום ביו"ט מותר בד"א שלו, כאותה שכתבתי למעלה¹³¹ עשו אותן ככלי שבא מחוץ לתחום משחשיכה שמותר לטלטלו בתוך ד"א. ועוד אמרו בשלהי מס' י"ט¹³² גבי הא דתניא פרות שיוצאות חוץ לתחום ובאות ולנות תוך התחום רבי אומר אלו ואלו בייתות הן, ואלו הגהות הגראיז': (נה) דאמאי סותר לישראל אחר.

מוקף מחיצות ולפי' הירוש' אינו חולק על הבבלי (ובנועם ירושלי' התכתן לפי המאירי) ורבינו דאית ליה דעיר כד"א אף באינו מוקף מחיצות ע"כ היה מוכרח לחדש בירושלמי דבבא בשביל ישראל גרע טפי ולא הוה עיר כד"א ועיין בעיסור ח"ב ה' י"ט מחלוקת ה' (דפוס חרשא קמד א) שפירש הירושלמי כרבינו ומתוך כך הוציא לרינא דלא נאסר אפילו למי שנשתלחה לו לאכול כי אם מחוץ מד"א וע"ש בק"ע ופי' שלמי פירושן ליכא כלל ראייה מירוש'. 134 וגר' דכחנת רבינו דאף דהולך להביא דורון ומוכרח לילך חוץ לתחום מי"ט לא שייך לאסור משום מעשה שבת מצד הליכת נכרי והא כיון דהחמץ לא שייך כלל לאיסור שעבר דאיסור יציאת גברא חוץ לתחום אינו שייך לחמץ אינו דומה להוצאת ד"א והתם האיסור מה שהוציא חמץ וא"א לזון על מעשה שבת כי אם משום תחום כלים לעצמן ועיין לעיל הערה 124 שהבאנו קושית חרין אמאי בבא מבחוץ לתחום מותר לאחרים אי תחומין דאורייתא והוצרך לתרץ דאינו שוה בכל ע"כ חולק על סברא זו, ואית ליה דשייך מעשה שבת גם מצד הליכת נכרי מחוץ לתחום, וצ"ע. ועיין בב"מ הובא בשע"צ סי' תקטו סקסי"ג שהתכתן לסברת רבינו ועוד יש סברא אחרת גם אם נימא דשייך מעשה שבת מצד הליכת גברא חוץ לתחום (וגי' בישראל שהביא ביו"ט פירות של נכרי) מי"ט בנכרי שהביא דורון לכאורה מצד ההליכה של הגברא חוץ לתחום יש לומר ולא תשוב מעשה שבת דהא איסור לכאורה מצד ההליכה של הגברא חוץ לתחום יש לומר ולא

דאורייתא בי"ב מילין יהיה אסור וגם רבינו לא הקיל אלא משום דהוה דבריהם אך בחידושי חרין בביצה כתב סברא זו של רבינו במלחמות אף למ"ד תחומין ד"ת בי"ב מילין ושם כתב הרמב"ן והרי"ף ואולי טעות דפוס הוא וצ"ל הרמב"ם ע"ש, ולעיל הערה 105 ולקמן הערה 134. 125 כן איתא ברש"י ביצה כה, א. 126 תוס' שם בשם ר"ת וברא"ש במכילתין ובתוס' לס ב'. 127 במלחמות שם בביצה ביאר יותר וז"ל מה שמפרשים בבא מחוץ לתחום גזירה משום יאמר לו, אי' למה הם מתכוונים בפירוש הזה שהרי אף לדכריהם כשהוא אומר לו הבא משום אמירה לנכרי שבות אתה תופסו אי"כ אף אתה עשית הבאה דחוץ לתחום ביו"ט מלאכה ואם מלאכה הוא למה מתקשים בה. דבר ברור וכל בשביל ישראל אסור בין בשבת בין ביו"ט, ומה שכתב הגראיז' דכחנת רבינו להקשות עליהם דאי"כ לישראל אחר נמי לאסור אינו נכון לפי' דהקושיא הוא דע"כ אסור משום מעשה שבת ופשוט. 128 הרו"ה שם בביצה בשם חכמי לונל מובא שם דבהר"א"ש והטור וכלשון רבינו. 129 ג"ל דצ"ל: להקל. 130 כך נפסק בסי' תקטו סי' וצ"ע במג"א וכדעת רבינו במאירי שם ובהשגות הראב"ד על הרי"ף. 131 ד"ה ומצינן נוסתאות, סי' ר"ה הל"ג. 132 סי' ה"ה. 133 עיין חידושי המאירי לב צה כה ה ד"ה ובגמ' שהביא הן ירושלמי ומאן דרצה לדיק דאף בבא בשביל זה מותר בד"א וכפי' רבינו דתתא וכתב בשם רבינו הגדול דפי' הירושלמי דקיבל מינו מגיין וידך כלומר קבל בשביל שכתך והאכילם כד"א, ופי' דמיירי דאינו

י בכל מקום שנזכר "פטור", רוצה לומר פטור מדאורייתא ואין בו חיוב, אבל על כל פנים אסור מדרבנן. ונפקא מנה לענין לעשותן על ידי נכרי, כדלקמן קלל ס"ב, סימן ו'. ושמור קללים אלו, כי הם נצרכים לכל הלכות שבת ואל תשפח, כי לא אכפל הדברים:

יא כל העושה מלאכה מן המלאכות האסורים מדאורייתא, כגון: המבשל בשבת, וכן כלם, אם במזיד, אסור לו לעולם, ולאחרים מתר למוצאי שבת מיד. ואם בשוגג, או ששכח, או אומר מתר, אסור בו ביום לכל אדם, ולערב מתר מיד אפילו לו, אף על-גב דאם נכרי עשה מלאכה צריך שימתין למוצאי שבת בכדי שיעשה, מפל מקום בישראל העושה דמלתא דלא שכיח הוא, לא גזרו רבנן להמתין בכדי שיעשה (שי"ח). ודוקא בדבר שנעשה מעשה בגוף הדבר, שנשתנה מן המעשה שהיה, כמבשל וכיוצא בו, אבל המוציא מרשות לרשות, שלא נשתנה הדבר מן המעשה שהיה, אם בשוגג, מתר אפילו לו אפילו בו ביום, ואם במזיד, אסור אפילו לאחרים עד מוצאי שבת מיד. ומפל מקום יש להחמיר בכל אסור תורה כמו מבשל. ואם עשה מלאכה דרבנן, נראה לי, אם בשוגג, מתר אפילו לו ואפילו בו ביום, ואם במזיד, אסור אפילו לאחרים עד מוצאי שבת מיד. ודוקא במה שנעשה על ידי ישראל, דלא נחשדו ישראל על השבתות, אבל נכרי שעשה בשביל ישראל, אפילו אסור דרבנן, אסור אפילו לאחרים, עד מוצאי שבת בכדי שיעשה, חוץ מדבר שבא מחוץ לתחום, כמו שבארנו* בדיון מלאכה שנעשית על ידי נכרי, דקנסו חכמים שמא יאמר לנכרי לעשותו (ועיין במלאכת אופה שנשמת אדם סימן י"א) [ט] ומפל מקום בדבר שיש מתירין לכתחלה, אף דלא קימא לן הכי, מפל מקום בדיעבד מתר (סימן רנ"ד מגן-אברהם סעיף קטן י"א):

נשמת אדם

דכוונת הגמ' דבין מטביל וכן המעשר והמבשל שכ"ז הוא מלאכה שאסור בשבת ולכן אסור במזיד מה שא"כ לבשל ביי"ט אין איסור כלל אלא שאיסורו אם הוא לשבת אבל המלאכה גופא אין בו איסור כלל, ולכן אפילו עבר ואפה מותר, ואע"ג דבגיטין נ"ד מחלק הש"ס דדוקא במטביל ובמעשר דגברא לתקוני מכוי, ולכן לא קנסו שוגג אטו מזיד, וא"כ י"ל דבשאר איסורי אפילו מדרבנן קנסו ד"א, דהא דמחלק שם היינו לר"מ דס"ל קנסו שוגג אטו מזיד אפילו בדרבנן, אבל אנן קי"ל כר"י, דבדרבנן לא קנסו שוגג אטו מזיד, א"כ אין לחלק (ועיין בס"י ת"ה במ"א ס"ק י"ד):

והנה מה שחלקתי בין ביטול למוצאי מרשות לרשות, כן כתב הרמב"ם להדיא בפ"ו בהל' שבת הלכה כ"ד, וכ"כ ח"י רשב"א ר"ש פ"ק ר"א דמילה, וכן כתב בהדיא הריטב"א עירובין ר"פ מי שהוציאוהו, וכן מוכח

[ט] נ"ל דכל המלאכות דרבנן שנעשית על ידי ישראל בשוגג או ששכח מותר אפי' לו כמו שפסק הרמב"ם פ"ק כ"ג הלכה ח', המטביל כלים בשבת בשוגג ישחמש בהם, במזיד לא ישחמש בהן עד מ"ש, וכ"כ שם עוד הלכה ט' המגביה תרומות ומעשרות בין בשבת בין ביי"ט בשוגג יאכל, במזיד אסור עד מ"ש, וכן פסק בש"ע סי' של"ט ובסי' תקכ"ז בעבר ואפה ביי"ט פסק דמותר, ובאמת דברי הרמב"ם צ"ע כיון שפסק דבין בשבת ובין ביי"ט שוק, וא"כ ע"כ צ"ל הא דמשני בגמרא ביצה י"ז איסורא דשבת שאני, היינו כפירוש"י כיון שהוא איסור תורה, וא"כ ע"כ צ"ל מ"ש דעבר ואפה מותר אפי' במזיד, ובמטביל ומגביה תרומות במזיד אסור, צ"ל דמיירי דאית ליה פירא אחרינא כדמשני התם, והרמב"ם לא חילק בכך. ומצאתי קושיא זו בלח"מ שם הלכה י"ט פ"ו ומה שתיירץ הוא דוחק גדול, ואפשר י"ל דהרמב"ם מפרש איסורא דשבת שאני לא כפרש"י, אלא

גרסאות וצינונים
* בכלל סי' ג

שיח דין המבשל בשבת. וכו' ט' סעיפים:

7 א. (א) המבשל (ב) בשבת (א) שפעה (ג) אחת משאר מלאכות (טו) במזיד, אסור לו לעולם, ולאחרים (ה) מתר למוצאי שבת מיד, (ו) ובשוגג, אסור בו ביום

שערי תשובה

באר היטב

6. במזיד. ומשמע ברש"י סימן קע"א שהקדמה אסורה גם כן, ודוקא המבשל לכריא, אבל המבשל לחולה מתרת הקדמה, כן כתב הרשב"א שם. ועין בחשובות שבות עקב חלק ב סימן כא, וגדולה מזו כתב, שאפילו היתה קדמה חרשה שאינו כן הרופאים שיעשו המבשל בכלי חרש אפילו הכי מתרת הקדמה. ועין רש"י בפרק קמא דחלין שכתב, דלדעת ר' מאיר בשוגג יאכל בו ביום אפילו הוא עצמו ובמזיד אסור אפילו לאחרים בו ביום ולמוצאי שבת מתר אפילו לו, עין שם, ובפרק אלו נערות פרש להפך בדעת ר' מאיר ורביא לה, בשוגג יאכל אפילו בו ביום, במזיד לא יאכל לעולם, אלא אחרים ושראלים אוללים, הרי שכתב רל"ו מאיר במזיד לא יאכל הוא לעולם, וזהו הפך משה שפרש בפרק קמא דחלין, וצריך עיון. ועין בפרוש המשנה להרמב"ם פרק ב דתרומות, דרוק: ג. למוצאי שבת מיד. דרוקא באינו יהודי שעושה בעיניו בכרי שיעשה דחשינון שמה יאמר לו לעשות, אבל ישראל לא ישמע לו, תוספות חלין דף טו. ואם היה מוצאי שבת יום טוב אסור, דאין שבת מכין ליום טוב, לקושי מהר"ו סימן ב. ואם נתערב אותו דבר באחרים, עין מגן אברהם: ג. ובשוגג. אם עשה על פי הוראת חכם מקור שוגג. והוא הדין בשוכת, כנסת הגדולה, וכו':

משנה ברורה

באר היטב

שיח א (א) המבשל וכו'. אחד המבשל את המאכל או את הסממנין או המחמם את המים לרצה לומר, אף דמים ראוי לשתיה בלא בשול והוא הדין חלב, מפל מקום חלב פינו המשתבח על ידי הבשול, ואחד האופה את הפת, הכל ענין אחד הוא [דאפייה הוא מענין בשול, אלא שאפייה הוא בפת ובשול הוא בשאר דברים]. המתיר אחד ממני מתכות כל שהוא, או המחמם את המתכות עד שתעשה גחלת הרי זה תולדת מבשל ושהרי בחמומו הוא מרובו שיהא ראוי לתקנו ולעשות ממנו כלי, והרי הוא מרפה דבר הקשה. וכן וכמסמ את הדינג [שערה] או את החלב או את הזפת והכפר והגפרית וכיוצא בזה הרי זה תולדת מבשל וחייב, וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשו חרס, חייב משום מבשל לרקום שמתחזק הפלי וצריך בהפסקן ועשה חרס כראוי, מתבשל בה טיט של הכליו, וכן הנהנות חתיכת עץ בתנור כרי שיתחבש, וירדע שמתחלה הוא מתרפה ויוצא ממנו הלחלוחית, חייב משום מבשל. כללו של דבר, בין שרפה גוף קשה באש או שהקשה גוף רך, הרי זה חייב משום מבשל [רמב"ם בפרק טו]. ועל כן יש לזהר מאד שלא להניח עצים לחים על התנור ליבשן אחר שקיעת החמה, דהוא חשש דאורייתא. הניח בשר על גבי גחלים, אם נצלה צליה גמורה כשעור גרוגרת חייב, ואפילו הגרוגרת אינה במקום אחד אלא מתלקט משנים ושלשה מקומות, גם כן חייב, ואפילו אם לא היה צליה גמורה רק כמאכל כן דרוסאי, גם כן חייב, אלא דבנה שאינו צליה גמורה צריך שיהיה הבשר צלוי משני הצדדים של הבשר דוקא, ואם לאו פטור [כן כתב הרמב"ם שם בהלכה ה]. וכל זה הוא לענין חטאת, אבל אסורא יש בכל גזתי, וכן מה שכתב הרמב"ם מתחלה לענין צליה השעור גרוגרת, הוא גם כן רק לענין חייב חטאת, אבל אסור דאורייתא יש בכל גזתי, כדקמא לן חצי שעור אסור מן התורה ושבת עד גמרא ורש"י שם: (ב) בשבת. וכל שיש ספק פלגתא בזה אי הוי בכלל בשול או לאו, או בשאר מלאכות כהאי גוונא, אין לאסר בדיעבד, דכל האסור הנה קצתו: (ג) אחת משאר מלאכות. ואם היא מלאכה דרבנן, עין בבאור הגר"א שהאריך להוכיח דלכלי עלמא אם עשה אותה בשוגג אין לאסר בדיעבד להנות ממנה. ועין בבאור הלכה (אות א): (ד) לעולם. להנות מאותה מלאכה, דקנסוהו רבנן, ומפל מקום מתר לו להנות מדמיה של המלאכה. כתב הגמון אברהם בשם הרשב"א, דגם הקדמה שבשל בה בשבת אסורה לו לבשל בה, מפני שהיא בלועה מדבר האסור לו, ודוקא המבשל לכריא, אבל המבשל לחולה מתרת הקדמה: (ה) מתר למוצאי שבת מיד. ואפילו למי שנתבשל בשבילו, דלא בעינין להמתין בכרי שיעשו אלא במלאכה הנושית על ידי אינו יהודי בשביל ישראל, משום דקל בעיניו אסור דאמירה לעובדי גלולים ויבא לעשות כן פעם אחת כרי שיהיה מוכן לו במוצאי שבת מיד, אבל דבר שיעשה על ידי ישראל בידים, ודאי ליכא למחש דעל ידי זה שנתיר למוצאי שבת מיד יבא פעם אחרת לומר לישראל לבשל לו בשבת בשביל זה, ועוד, שהישראל לא ישמע לו, דאין אדם חוטא ולא לו. אם היה במוצאי שבת יום טוב, אפילו בשל בהתר, כגון שבשל בשבת לחולה, מפל מקום אסור לכריא גם ביום טוב ראשון, דאין שבת מכין ליום טוב. אם נתערב בשבת אותו דבר שנתבשל במזיד באחרים, דעת הגמון אברהם דאינו מתבשל ואסור לו "בשבת להנות מזה, דכיון דמוצאי שבת יהיה מתר לאחרים, מקרי דבר שיש לו מתירין דאינו בטל אפילו באלף, ומה שכתב ביררה דעה סוף סימן קב הפוך זה, נדחק הגמון אברהם ליטבו, ועין בחות דעת שם שחולק עליו. וכל זה להמבשל בעצמו, אבל לענין אחרים, לכלי עלמא מקרי דבר שיש לו מתירין: (ו) ובשוגג.

שער היצוין

שיח א. א. ובפרק יב כתב הרמב"ם את הכתל כרי לצופו במים הרי זה תולדת מבשול, ומתן בלחם משנה דתמי איתנהו, דמתחלה כשנעשה פרל נח חייב משום מבשל, ואחר זה כשנעשה חלול בותרת חייב משום מבשול, שהרי נעשה דבר השותף: ב. כן איתא בפרוש רבנו חננאל ער ע"ב, עין שם: ג. הוא פרש רש"י שם, ובפרונו חננאל איתא דעו של רש"י ודעו של הרמב"ם בבאור הפירמא האי מאן ישרא וכו', עין שם, ולדינא גם הרמב"ם מודה לפרש רש"י: ד. רוצה לומר, כיון שהקשה מתרפה מחלה, וחייב על הרפה, כן מוכח בגמרא ופרוש רבנו חננאל שם: ה. עין בגמון אברהם במה שהביא בשם הרמב"ם בענין זה, והנאליה ובה השינו גם הרמב"ם מודה בכל זה, אף על עקר הירון שהוכר בגמרא דעל כמאכל כן

18

(ז) גם לאחרים, ולערב מתר גם לו מיד (ואם אמר לאינו יהודי לעשות לו מלאכה בשבת, עין לעיל סימן שז סעיף כ: ב). השוחט בשבת לחולה, בין שחלה מאתמול בין (ח) שחלה היום, (ט) מתר הכריא לאכל ממנו (י) חי (בשבת), אבל המכשל (או עשה שאר מלאכה) לחולה, (יא) אסור (בשבת) לכריא או לחולה (יב) שאין בו סכנה, דחישנין (יג) שמא ירבה בשבילו. הגה ואפלו בשל על ידי אינו יהודי (יד) אסור (טו) בשבת (תוספות פרק קמא דגיטין ור"ן פרק אין מעמידן). ואם קצץ פרות מן המחבר לחולה בשבת, אפלו היה חולה (טז) מבעוד יום, אסור לכריא בשבת, משום (טז) שגדל והולך בשבת ויש בו משום מקצה (בית יוסף בשם אורחות חיים): ג. יכשם שאסור לבשל באור כף אסור לבשל (יז) בתולדת האור, כגון לתן ביצה בצד קדרה או לשפכה על סודר שהוחם באור כדי שתצלה. (יח) ואפלו בתולדת חמה, כגון בסודר שהוחם בחמה, אסור, גזרה אטו תולדת האור, וכן אסור (יט) להטמינה (כ) בחול או באבק דרכים שהוחמו

כ חליו טו וקרב רמי.
ג שבת לח במשנה
כתב קמא דריי הר"ף
והמ"ם פ"ק ט.

שערי תשובה

סימן כח. ועין בשער אפרים סימן כח וכשכות יעקב חלק ב סימן קמח ולעיל סימן קח, ועין בכרפי יוסף: (ב) בשבת. עין פאר היטב. ועין בסימן קיג בש"ז. ובקצת הפסד שם, ובענין הפלים רגילין להורות הכשר לכלי חרס על ידי הגעלה שלש פעמים כמבאר ביונה דעה שם: (ג) להטמינה. עין פאר היטב. ועין בגודע ביהודה מהחריא תנא כ"ג דמליח ברותח הצלי הוא מרין תורה לענין שפכליץ כמו כלי, אבל לחשב כמו צלי לענין אסור בשול בשבת או לאסור הפסד שמלחו משום צלי מחמת דבר אחר, לא, עין שם:

ד. חי, ובלא מליחה, טור. ועין ביונה דעה סימן טו סעיף ב בהדחה מיהו בעי, ועין סימן שכה סעיף יא: ט. בשבת. אבל במוצאי שבת מתר מיד, ש"ך, וטעמו דכיון דהאינו יהודי בשל בהתר לא בעי להמתין בכדי שיעשו, כגון אבריהם. ועין ביונה דעה סימן קיג סעיף קטן "בתבתי בשם האחרונים דאסור אפלו לחולה עצמו במוצאי שבת, עין שם: ו. והולך. ומירי כפרי שלא נגמר בשולו (בית יוסף), אבל כנגמר בשולו לא אמרינן שגדל והולך, כגון אבריהם, עין שם: ז. להטמינה. אפלו מבעוד יום, עין סימן רנו סעיף ג. וכתב ושל"ל בחשובה סימן טא דמתר לצלות על גג רותח מחמה ולא מחלף בתולדת האור, עין שם, וכתב כגון אבריהם דדקרוי אינם כדרכים, וגם בספר טל אורות חלק עליו, וביירושלימי איתא בהדיא דאסור. כתב הרמב"ם, המכשל בחמי טבריא פטור דהוי בתולדת חמה. וכתב הר"ן דאסור להעמיד מאכל על גבי

משנה ברורה

שגג "בדין" או שכח, כל זה בכלל שוגג הוא: (ז) גם לאחרים. הגה בבמקרא פליגי בענין שוגג ומיזיר ר' מאיר ור' יהודה, ודעת השלחן ערוך הוא דעת ר' יהודה, שכן הסכימו הר"ף והרמב"ם והגאונים, והג"ך"א הסכים בבאורו לשיטת התוספות וסיעתם דפסקו כר' מאיר, דבמזיד אסור בין לו בין לאחרים עד מוצאי שבת, ובשוגג מתר גם לו מיד, ובמקום הצורך יש לסמך על זה בבשול בשוגג: (ח) שחלה היום, ולא אמרינן דהבחה היא מקצה מחמת אסור דאי תקצאי בבין השמשות מחמת אסור שחיטה, שבאותו פעם לא היה חולה עדין שהיה דעתו עליה לשחטה, דהא אנו קנימא לן כר' שמעון דלית לה מקצה אלא היכי דחיה בידים, כגון גר שהדליקו עליו באותו שבת, דדחיה בידים שלא להשתמש בו באותה שבת פנין שהדליק בו, אבל גבי בהמה לא דחיה בידים. ועין עוד בבית יוסף: (ט) מתר הכריא וכו'. השעם, כיון דעקר השחיטה לצורך החולה, דאי אפשר לפזית בשיר בלא שחיטה, ולא שיה בנה שמא ירבה בשבילו: (י) חי בשבת. "ובלא מליחה, דאסור למלח בשבת, והדחה בעי משום דם בעין, מה שאין כן דם הכלוע בו ליכא אסור כל זמן שלא פירש: (יא) אסור בשבת. אבל במוצאי שבת "מתר מיד ולא בעינן לזה בכדי שיעשה. וטעמיהא אם התכשיל לפה בשביל החולה, מתר גם בשבת: (יב) שאין בו סכנה. דגם הוא "כריא לענין זה שאסור מן התורה לבשל עבורו על ידי ישראל, וחישינן שאם נתיירו לאכל מזה, שמא ירבו בשבילו: (יג) שמא ירבה בשבילו. לתן בשור לתוך הקדרה, וזהו אסור דאורייתא כשמרבה בשבילו, אפלו הוא מרבה בפעם אחת קדם שימתן הקדרה על האש, ויש אומרים דהוי דרבנן פ"ח שהוא בפעם אחת, עין בית יוסף ומגן אברהם. ועין פסקי אהבת חסד פ"ק ז שפרננו ראייה מהגמרא דהעקר פדעה הראשונה: (יד) אסור בשבת. לכריא להנות ממנו, אבל במוצאי שבת מתר מיד, וטעמו, דכיון דהאינו יהודי בשל בהתר, לא בעי להמתין בכדי שיעשו, וגם לא גזרו בזה משום בשולי אינם יהודים [הג"ך"א]: (טו) מבעוד יום. רוצה לומר, והיה בדעתו מבעוד יום לקצץ הפרי בשבת, אפלו הכי אסור, מפני שאין הכנה מועלת לל במחבר פיצא בנה שהוא גדל והולך בשבת, אבל פרי שנגמר בשולו ושוב אין גדל והולך, מועלת בו הכנה אף על פי שהוא מחבר, אבל חולה שנחלה היום, אסור בכל זמני להנות לכריא משום מקצה דמחבר: (טז) שגדל והולך. עין במגן אברהם שמקשה, דלכטל הגדולים בעקר שהוא הרב של התר, ויהא מתר לכריא פשוטה מבעוד יום, ובבאור הג"ך"א מצדד גם כן ללהלכה: ג (יז) בתולדת האור. והמכשל בו חיב. לפיכך המניח פרות או מים על התנור או בתוך [הקאלריין] לאחר שהפסק התנור ונתבשלו שם, כ"י חיב, ומדרבנן אסור להניח אפלו קדם שהפסק וכדלקמה. וכל דיני בשול הנזכרים בסימן זה כ"י שייכים גם בדבר שנתבשל על ידי תולדת האור: (יח) ואפלו בתולדת חמה. ואפלו בדיעבד אסור. ואפשר דלאחר שבת מתר אף למכשל עצמו (והדושי ר' עקיבא איג"ר): (יט) להטמינה וכו'. ואפלו מבעוד יום, דחל הוא דבר המוסיף הכל, כמבאר לעיל בסימן רנו סעיף ג, דאסור להטמין בו אפלו מבעוד יום כמבאר ר' עקיבא איג"ר כ"י הכיא בשם הרשב"א דמתר להטמין בו מבעוד יום, דכל שהוחם בערב שבת מן החמה מצטנן לגמרי ליל שבת: (כ) בחול. ואפלו אם לא יטמין

באור הלכה

כגוף הרבר ששפתנה מכמות שהיה כמבשל וכיצא בו, אבל המוציא מרשות לרשות, שלא נשתנה הרבר מכמות שהיה, אם בשוגג, מתר אפלו לו ואפלו בו ביום, ואם במזיד, אסור אפלו לאחרים עד מוצאי שבת מיד, ומכל מקום יש להחמיר בכל אסורי תורה כמו מבשל, עד כאן לשוננו. ודע, דלדעת השלחן ערוך דפסק כר' יהודה דבשוגג מתר להנות במוצאי שבת, והוה בכל מלאכות, ומגבר הנקטן ששגגו חז"ל שלא להנות בו ביום עד מוצאי שבת, אבל בנוטע בשבת והוא הדין בזורע, דכלאו הכי אין יכול להנות לאלתר, שוגג שנה למזיד, דבשניהם צריך לעקר הנטיעה, כן איתא בהדיא בגיטין נג ע"ב בדעת ר' יהודה, עין שם: ג (י"א) ואפלו בתולדת חמה וכו'. עין במשנה ברורה דלהשהות על תולדת חמה מתר, ובחדושי ר' עקיבא איג"ר מצדד דגם על תולדת אור מתר להשהות, ולא גרע מכירה גרופה דמתר כיון דלא שיה שמא יחמה: (י"ב) להטמינה בחול. עין בפרי מגדים דאפלו אם הביצה צלחה כל צרכה גם כן אסור להטמינה, דאסור הטמנה הוא אפלו במכשל כל צרכה, כמו שכתוב בסימן רנו סעיף ז:

יד. רמב"ם במלחמות פרק ב' טו. מגן אברהם: ב טו. גמרא: יד. מגן אברהם: ית. פרי מגדים: יט. כן הוא בבאור הג"ך"א, ולפי זה אפלו אין עובר גלולים לבשל עבורו גם כן אסור לאכל מזה, ועין בפרי מגדים שמפסק בזה: כ. מגן אברהם ושאר אחרונים:

כא. חי אדם: ג בב. חי אדם: כג. פרי מגדים: כד. ואף דחל מקרי מוסיף הכל, הוה מתבשל רותח אבל לא מתבשל צונן, כדאימת פסקו ב דבבא מתרא דחמימי מיים ודקריי קריי [נרשביא שם]. עוד כתב בתולדת חמה מתר להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הכל:

עמק הלכה

חידושי תורה ובירורי הלכות בארבעה חלקי שלחן ערוך
משיעוריו של הגאון האדיר, שר התורה, עמוד ההוראה

רבי טוביה גולדשטיין זצוק"ל

ראש ישיבת עמק הלכה
ברוקלין, נוא-יארק

חלק ג

יצא לאור על ידי
הועד להוצאת כתבי מרן ראש הישיבה זצ"ל

אייר תשע"ח

י"ל שכוונת רבינו לומר דאין ראייה מירושלמי, שהרי הגידון כאן בירושלמי הוא בדין בסיס, ולכאורה בסיס מתיחס להחפץ המוקצה המונח עליו, ואם כן יש לומר דאין מוקצה במחובר לקרקע, מכל מקום שייך שדבר שמחובר לקרקע יהיה בסיס לדבר מוקצה שאינו מחובר לקרקע, ולכן תירץ הירושלמי דמיירי בשוכת, אבל לומר שדבר המחובר לקרקע הוא מוקצה מצד עצמה זה לא אמרינן].

למעשה נקטינן כדעת רוב הפוסקים דס"ל דאין שייך מוקצה במחובר לקרקע⁸.

בסמוך, עכ"ל. ולכאורה מלשונו מוכח דהטעם דליכא איסור בדלת הוא משום דאין מוקצה במחובר לקרקע. **אולם** צ"ע דהא בירושלמי (פ"ג הלכה ז כו.) תני, נר שהוא מונח אחורי הדלת פותח ונועל בשבת, ובלבד שלא יתכוין לא לכבות ולא להבעיר, רב ושמואל פתרינן ליה בשוכת וכו' ע"כ. הרי מפורש בירושלמי דשייך מוקצה במחובר, דכל הטעם שלא נעשה הדלת מוקצה משום בסיס, הוא משום דשכח, אבל אי לאו הכי היה הדלת מוקצה, וצ"ע.

[הערות העורך: רבינו כתב שאולי יש לתרץ, אולם לא מצינו שכתב רבינו מהו התירוצ, ואולי

סימן לה

ליהנות ממלאכת הוצאה

יש לעיין במי שהוציא חפץ בשבת לרשות הרבים האם אסור ליהנות מהחפץ כמו שאסור ליהנות משאר מלאכת שבת, או שיש לחלק בין הוצאה לשאר מלאכות שבת

שמקודם לא היה מבושל ועכשיו חפץ זה הוא חפץ מבושל, מה שאין כן במלאכת הוצאה הלא לא עשה שום שינוי בהחפץ, דהחפץ לא נשתנה בשום דבר אלא שמקודם היה ברשות זה ועכשיו הוא ברשות אחר, ולכן אי לאו דכתיב בקרא לא היינו קורין אותו מלאכה, וזהו מה שכתבו התוס' "מלאכה גרועה היא"¹. וכן יש להטעים דברי הרמב"ם (פרק יב מהלכות שבת הלכה ח) אף שיש לפרש באופן אחר מכל מקום ממשמעות לשונו משמע דקשה ליה קושית התוס' שכתב הרמב"ם וז"ל, הוצאה מרשות לרשות מלאכה מאבות

7 ← איתא בריש פרק הזורק (מסכת שבת צו:), "הוצאה גופה היכא כתיבא אמר רבי יוחנן דאמר קרא וכו'" וכתבו שם התוס' וז"ל, ואע"ג שהיתה במשכן כדאמר הם הורידו קרשים מעגלה כו' מכל מקום אי לאו דכתיב לא הוה מחייבי עלה לפי שמלאכה גרועה היא כדפי' לעיל (דף ב.), עכ"ל. והיינו דבכל מלאכת שבת בעינן מלאכת מחשבת דהיינו דמה שהאדם עושה הוא מלאכה חשובה ורק אז נכלל במאי דכתיב "לא תעשה כל מלאכה". והנה בכל שאר הל"ח מלאכות עשה איזה שינוי בגוף החפץ, כגון בישול, שעכשיו החפץ נשתנה

כג) ובאז נדברו (חלק ח סימן לב וסימן סו), ועיי"ש מה שדנו גם בדין כיבוי והבערה בשעת שבת.
1. עיין בספר לאור ההלכה (שבת ד"ה כל ל"ט המלאכות דף הספר ונה) ובהר צבי (א"ח חלק ב סימן כו).

8. עיין עוד במנחת יצחק חלק א (סימן נח), חלק ב (סימן ק), חלק ג (סימן לו וסימן קלח), חלק ה (סימן מב אותיות יג-טו), ועיין ביסודי ישרון (חלק ה עמוד קסה) ובציץ אליעזר (ח"ט סימן כג וסימן כד) ובברית עולם (דיני בסיס אות א) ובחלקת יעקב (א"ח סימן פא) ובישכיל עבדי (חלק ד סימן ז וחלק ו סימן

המוציא מרשות לרשות שלא נשתנה הדבר מכמות שהיה אם בשוגג מותר אפילו לו אפילו בו ביום, ואם במזיד אסור אפילו לאחרים עד מוצאי שבת מיד, ומכל מקום יש להחמיר בכל איסור תורה כמו מבשל, עכ"ל. והביאר הלכה (סימן שיח) הביא דברי החיי אדם ולא העיר כלום.

והנה באמת דבר זה הוא מחלוקת הראשונים [עיינו] בנשמת אדם שם] ופלא על החק יעקב ופרי מגדים שלא הביאו המחלוקת, דאיתא במסכת עירובין (מא:) אמר רב פפא פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו אפילו במזיד לא הפסידו את מקומן, מאי טעמא אנוסין נינהו. ופירש רש"י ח"ל, פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו, ביום טוב לא הפסידו מקומן וכל העיר להן כארבע אמות ויש להן לכל רוח אלפים אמה אם יום טוב הוא, ואי שבת מותרין לאכילה במקום שחזרו, עכ"ל. וכן נפסק בשו"ע (סימן תה סעיף ט) פירות שהוציאו חוץ לתחום והחזירו אפילו במזיד לא הפסידו מקומם שכל העיר להם כארבע אמות וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח כבתחלה אם הוא יום טוב, ואם הוא שבת מותרין באכילה במקומם, עכ"ל.

רואין מדברי רש"י וכן ביאר המחבר בשו"ע דהיות שרב פפא סתם דבריו משמע דמיירי בין ביו"ט ובין בשבת, ואף דבשבת עבר על איסור דאורייתא של הוצאה דמסתמא מיירי שהעבירן ארבע אמות ברשות הרבים ולא דוקא בכרמלית, אפילו הכי אם חזרו הפירות מותרין הם באכילה, ואע"ג דבכל מלאכת שבת אם עבר המלאכה אסור לו ליהנות ממנו, מכל מקום הוצאה שאני ולא קנסינן ליה ומותר לו ליהנות ממנו משום דלא נשתנה כלום בהחפץ.

ובן כתב הרשב"א (שבת קל:) בשם רבו [רבינו יונה]² וז"ל, והתם לא קרי מעשה שבת אלא

מלאכות היא, ואף על פי שדבר זה עם כל גופי תורה מפי משה מסיני נאמרו, הרי הוא אומר בתורה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא, הא למדת שההבאה מלאכה קורא אותה, עכ"ל. הרי שצריך קרא כדי ללמד שהי מלאכה אף דבשאר מלאכות אין צריך קרא ומסתמא משום שמלאכה גרועה היא.

לפי זה דהוצאה שאני משאר מלאכות משום דלא נעשה שינוי בהחפץ, יש לעיין בדברי הרמ"א דבשלחן ערוך (סימן שיח סעיף א) איתא, המבשל בשבת [או שעשה אחת משאר מלאכות, רמ"א] במזיד אסור לו לעולם ולאחרים מותר למוציאי שבת מיד, ובשוגג אסור בו ביום גם לאחרים ולערב מותר גם לו מיד, עכ"ל. ובפשטות כמה שכתב הרמ"א "או שעשה אחת משאר מלאכות" דהוא הדין במלאכת הוצאה דהיינו שאם הוציא משהו בשבת אסור לפי הכללים של שאר מלאכות, וכן כתב החק יעקב (סימן תגד סק"ה), אמנם יש לומר דכוונת הרמ"א הוא דוקא בשאר ל"ז מלאכות אבל במלאכות הוצאה דלא שינה כלום בהחפץ אולי לא אסרינן החפץ.

ובן באמת מצינו שהפרי מגדים (תגד משבצות זהב סק"ד) מספקא ליה בזה, שהביא החק יעקב דלא מחלק בין הוצאה לשאר מלאכות, וכתב "ואפשר בהוצאה ברשות הרבים לרשות היחיד וכדומה צ"ע בזה" עכ"ל. הרי שהפרי מגדים מספקא ליה אי אסרינן החפץ שהוציא, ובפשטות ספקו הוא כנ"ל משום שאולי דוקא בשאר מלאכות אסור, אבל בהוצאה שלא שינה כלום בחפץ עצמו ליכא איסור ליהנות ממנו.

והנה החיי אדם (חיי אדם כלל ט סעיף יא) כתב, ודוקא בדבר שנעשה מעשה בגוף הדבר שנשתנה מכמות שהיה כמבשל וכיוצא בו, אבל

2. הרשב"א בעצמו במסכת עירובין לא ט"ל כן וכמובא לקמן. ועיין בנשמת אדם (כלל ט אות י) שהביא הרשב"א שמחלק בין הוצאה לבישול, אולם באמת הרשב"א כתב כן בשם רבו אבל הוא עצמו לא ט"ל. ואפשר שבימי החיי אדם לא נדפס עדיין הרשב"א על מסכת עירובין.

שכתבו התוס' על דברי רב פפא "לא הפסידו את מקומן" ז"ל, ולא דמי למבשל בשבת במזיד דאסור דהתם אסורא דאורייתא הוא, עכ"ל. ובפשטות כוונת התוס' הוא דס"ל דרב פפא מיירי דוקא ביו"ט וכל האיסור הוא משום תחומין דרבנן, וכתבו דלא דמי למבשל דהוי איסור דאורייתא, אבל כאן דמיירי באיסור תחומין דהוי דרבנן לא החמירו לאסרו.

מדברי התוס' אלו משמע דבמקום **שעבר** איסור דאורייתא אין לחלק בין הוצאה לשאר איסורים, שהרי לא תירצו שיש לחלק בין הוצאת פירות חוץ לתחום למבשל בשבת משום דבהוצאה לא נשתנה כלום בהפירות, משמע שגם בהוצאה אי לאו דלא הוי איסורא דאורייתא היה אסור כמו מבשל. וכן מפורש ברשב"א (בעירובין שם מב.) ז"ל, י"ל דשאני התם [כבישול] דאיתעבידא ביה מלאכה דאורייתא, אבל הכא ביו"ט דוקא, אבל בשבת ודאי אסורין אם הביאן דרך רשות הרבים ואפילו העבירם ארבע אמות ברשות הרבים, עכ"ל. וכן מפורש במאירי (עירובין מא:) ז"ל, והילכך זו לא נאמרה אלא ביום טוב הא בשבת כל שהעבירם ארבע אמות ברשות הרבים נאסרו, עכ"ל.

והנה הרמב"ן (בעירובין שם) יש לו שיטה אחרת → בכל זה שכתב ז"ל, דודאי מעשה שבת אסורין הם בשבת או מדברי תורה או מדברי סופרים שלא יהנה במעשה שבת כגון מבשל ומעשר וכן כיוצא בהן, אבל מי שהיו לו פירות בביתו והוציאן לרה"ר והחזירן לבית למה יאסרו, וכי באיסורי שבת באו לידו והלא בביתו היו עמו ואינו נהנה במעשה שבת כלל, אבל ודאי לאכלן ברשות הרבים כיון שבאיסור שבת באו לידו אסור, עכ"ל. רואין מדברי הרמב"ן שהוא ס"ל דהוצאה נמי מקרי מעשה שבת דהא כתב דודאי לאכלן ברשות הרבים אסור, רק אם החזירו למקומו לא מקרי נהנה ממלאכת שבת⁴.

כגון אפיה ובישול וכיוצא בהן, אבל הבאת כלים ואוכלין מרשות לרשות ודאי לא מיתסרי אפילו לרבי יוחנן הסנדלר בהבאתן כיון שלא נתחדשה בהן הכנה בשבת, עכ"ל. וכן כתב הריטב"א (בעירובין שם) בשם רבינו יונה ז"ל, ולפי מה שכתבנו בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת קל:) לדעת הרב ר' יונה ז"ל אפילו בשבת לא מתסר מעשה שבת מפני שנעשה בו איסור העברה ברשות הרבים או הוצאה והכנסה, שלא אסרו במעשה שבת אלא דבר שיש בו מעשה דהיינו שנעשה שום תיקון בגופו שזה נקרא מעשה, והיינו דנקטינן בכל דוכתא מעשה שבת, וטעמא דמסתבר הוא, עכ"ל. וכן נראה שיטת הרמב"ם שכתב (פ"ו מהלכות שבת הלכה כד) ז"ל, פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו בשוגג יאכלו בשבת שהרי לא נעשה בגופן מעשה ולא נשתנו, עכ"ל. הרי שהרמב"ם מתיר אפילו בשבת ובפשטות אף בעבר איסור דאורייתא של הוצאה מכל מקום יאכלו, והא דלא קנסינן ליה כתב הרמב"ם כסברת רבינו יונה "שהרי לא נעשה בגופן מעשה ולא נשתנו". וכן הוא דעת הראב"ד (כהשגות שם) שבהמשך דבריו כתב הרמב"ם "במזיד לא יאכלו עד מוצאי שבת³" והשיג עליו הראב"ד ז"ל, א"א דוקא שחזרו שלא במקומן אבל חזרו במקומן במזיד נמי יאכלו והכי אסקה רב פפא בעירובין, עכ"ל. הרי שגם הראב"ד ס"ל דרב פפא מיירי בשבת אלא שהוסיף על הרמב"ם כמה שהרמב"ם אינו מתיר לאכול בשבת עצמו אלא בשוגג והראב"ד השיג עליו דכיון דקיי"ל כרב פפא אם כן צריכין להתיר לאכול בשבת אפילו במזיד. וכן הוא דעת רבינו ישמעאל בן חכמון (בפירושו על מסכת עירובין שם) והריב"ן (מסכת עירובין שם) דמיירי בשבת ומכל מקום מותר.

← **אמנם** התוס' בעירובין שם נראה שחולק וס"ל דהוצאה דומה למבשל ואסור ליהנות ממנו,

3. עיי"ש במגיד משנה כביאור דברי הרמב"ם.

4. עיין במאמר מרדכי (סימן תה סק"ה) ולכאורה נראה שכתב שם ממש סברת הרמב"ן, וכזה כתב הישועות יעקב (שם סק"ד).

ליה לרבינו ור"ף לפרש דבאית ליה פירי אחרונא אסור למאן דאפקא, והעיקר מה שמצאתי ראיתי בחידושי ריטב"א בשם רבינו יונה וכו' עכ"ל. וכן ביאר החיי אדם (כלל ט סעיף יא בנשמת אדם) דעת המחבר. אמנם י"ל דאין ראיה דדעת המחבר הוא כשיטת רבינו יונה דאולי כוונתו כדעת הרמב"ן וכנ"ל ולא מתיר אלא משום שחזר למקומו אבל למקום אחר י"ל שס"ל להמחבר שאסור⁵.

→ **היוצא** לנו הוא דלדעת הרמב"ם וכנראה שהסכים לזה הראב"ד ורבינו יונה חלוק הוצאה משאר מלאכות ולא קנסינן ליה, ולדעת התוס' והרשב"א והמאירי והרמב"ן מלאכת הוצאה דומה לשאר מלאכת שבת וכן הוא פשוט הרמ"א, ודעת רש"י והמחבר אינו ברור אם כוונתם כרבינו יונה או כהרמב"ן, ולכן למעשה יש להחמיר ולא רק מטעם חומרא אלא מעיקר הדין, אולם בשעת הדחק יש להקל וליהנות מהחפץ שהוציא וכדעת הרמב"ם ורבינו יונה⁶.

→ **עכשיו** שבארנו שלדעת כמה ראשונים חלוק הוצאה משאר הל"ח מלאכות שלא נעשה שינוי בהחפץ שהוציא, לפי זה יש לעיין האיך הדין במלאכת צידה אם דומה למלאכת הוצאה שלא נעשה שינוי בגוף החפץ שבזה שהחיה ניצוד אינו שינוי בהחיה שהחיה הוא אותו חיה שהיה קודם שניצוד, או אפשר שדומה לשאר ל"ז מלאכות ולא למלאכת הוצאה, ולכאורה מסתבר לומר שכיון שלא מצינו בשום ראשון שמדמה צידה להוצאה וכל

הסברא דבכל מלאכה שעושה בגוף החפץ בעינן שיעשה תיקון בגוף החפץ ולא קלקול, אבל בהוצאה שאינו עושה פעולה בחפץ ואין זאת המלאכה רק מה שמנענע החפץ ממקום למקום ומשום הכי גם כשהחפץ נתקלקל חייב, עכ"ל. ועיין בספר מלאכת יום טוב (אות טו) שכתב ד"ל, ונראה לומר בזה לכאורה רבאמת הפסד ממון לא חשיב צורך היים [לעשות מלאכות ביום טוב], והא דמתיר בהג"ה (סימן תקיט סעיף א) להוציא כלים משום הפסד, היינו דוקא בהוצאה ומשום דמלאכה גרועה היא, עכ"ל. אולם עיין בדברינו בחלק א (סימן כה עמוד קכז) מה שהקשינו עליו וכתבנו שם דאין אומרים הסברא דהוצאה מלאכה גרועה היא להחיר איסור דאורייתא, דהא לאחר שגלתה התורה דהוצאה נמי מיקרי מלאכה, מעתה אין שום חילוק מדאורייתא להקל ולומר דהוצאה מלאכה גרועה היא.

לפי זה י"ל דגם דעת רש"י והמחבר בשו"ע דהחירו אפילו בשבת אין הטעם כמו שבארנו שס"ל כדעת רבינו יונה דלא קנסינן בהוצאה, אלא הטעם הוא משום דס"ל כהרמב"ן דדוקא במקומם מותרים משום דלא נהנה ממלאכת שבת, אבל בהוצאה שלא החזיר למקומו הראשון אסור כמו שאר מלאכת שבת.

אמנם המגן אברהם (סימן תה ס"ק יד) הביא על דברי המחבר מה שכתבו התוס' בעירובין הנ"ל ד"ל, ולא דמי למבשל בשבת במזיד דאסור, דהתם אסורא דאורייתא הוא (תוס') וכו', עכ"ל. ודבריו לכאורה קשה וכמו שהקשה הבאור הלכה (ד"ה מ"ט אנוסים) דאף דהתוס' תירצו כן, היינו משום דהתוס' ביאר דברי הגמרא דמיירי ביו"ט ולכן הוי רק איסור דרבנן, אבל בשלחן ערוך קשה לומר כן שהרי מסיים גם דין זה לענין הוצאות שבת דאיסורו דאורייתא אם לא דנימא דמיירי בכרמלית, עכ"ל. וצ"ע.

והנה הנתיב חיים (בשו"ע שם) ביאר דברי המחבר כשיטת רבינו יונה דבשבת לא נאסר, דהנה המגן אברהם בהמשך שם כתב ד"ל, וצ"ע דהא המטביל כליו והמעשר דאסורא דרבנן נינהו וקנסינן כדאיתא פ"ב דתרומות, וצ"ל דדוקא כדאית ליה פרי אחרוני וכדאיתא פ"ב דביצה כ"כ הרא"ש והכא מיירי בדלית ליה פירי אחרוני, עכ"ל. וכתב על זה הנתיב חיים (וכן כתב בספרו קרבן נתנאל על הרא"ש בעירובין פ"ד שם אות ע) ד"ל, ולא נהירא דאם כן הוי

5. עיין בחמד משה (סימן תה אות א) ובאליה רבה (אות יב) ובתוס' שבת (אות יז) ובנטע שעשועים (א"ח סימן ד) על דברי המגן אברהם.

6. עיין ערוך השלחן (ת"ה סעיף יג) ולכאורה כוונתו כהני ראשונים, אולם לא כתב שסברא זו הוא סהראשונים וצ"ע בדבריו. ועיין ברעת תורה (שיח סעיף א) ובמהרש"ג (ח"ב סימנים קמו קמת) ובאהל יוסף (סימן ז) ובמרכבת המשנה (פרק ו מהלכות שבת הלכה כד). ועיין בספר שביחת השבת (מלאכת מבשל אות יט) בענין לשפוך חמים לתוך כוס כשהכוס לח משתיה הראשונה אם יש בזה משום מבשל (אות כא), ורצה ללמד היתר מהוצאה, אמנם כתב לחלק דדוקא גבי הוצאה דמלאכה גרועה היא ואין עושה שום שינוי על הנפעל אמרינן דבטל לגבי הטפל, מה שאין כן במלאכת בישול וכיוצא בו אפשר אין שייך ביטול, עכ"ל. ועיין בבית יצחק (א"ח סימן לז) שכתב על פי סברא זו ד"ל, ומוה עלה על לבי דמקלקל בהוצאה חייב, ושודש

צד סימן ג) שלא כתב כן ח"ל, בספר מעין גנים הנדמ"ח (דף מז אות לו) העלה שתרנגולים שברחו וניצודו בשבת שאסורים באכילה דהלכה כר"י הסנדלר. והנה מה שכתב דהלכה כר"י הסנדלר אינו מדוקדק, וכנראה שהתכוין לומר דלהאישי הצד את התרנגולים במזיד נאסרו לו באכילה עולמית כדין מבשל בשבת שלמבשל עצמו אסורים עולמית, אולם גם זה לא אליבא דכו"ע היא חזו תלוי במחלוקת לענין מעשה שבת במלאכת הוצאה, שלדעת הרשב"א דלא אסרו מעשה שבת במלאכת הוצאה משום דלא נעשתה המלאכה בגוף הדבר מסתבר שהוא הדין במלאכת צידה שלא נעשתה המלאכה בגוף הדבר ולא נעשה בו שינוי, עכ"ל. ולפי מה שבארנו אינו כן אלא מלאכת צידה דומה לשאר ל"ז מלאכות ולא להוצאה].

מחלוקת הראשונים הוא רק במלאכת הוצאה, חזינן שמלאכת צידה הוא כמו שאר ל"ז מלאכות ואינו דומה להוצאה, והסברא בזה הוא דאף דאין בהחיה והעוף שינוי ממש כמו בבישול שנשתנה החפץ בזה שנתבשל, מכל מקום יש כאן שינוי על ידי הצידה, כמו במלאכת קוצר שאע"ג שלא נעשה שינוי בגוף החפץ כלל רק דמעיקרא היתה הפרי על האילן ועכשיו הוא תלוש, מכל מקום זה גופא מיקרי שינוי בהחפץ ומיקרי מלאכה בזה שהחפץ גופא הוא עכשיו בצורה אחרת מכמו שהיתה מקודם, שמקודם היתה מחוברת להאילן ועכשיו היא תלושה זה גופא מיקרי שינוי, וכמו כן בצידה שמקודם היה החיה ברשות עצמה והיה יכולה לילך בכל מקום שרצה ועכשיו היא ניצוד ותפוס במקומה, זה מיקרי שינוי בגוף החפץ, אולם ראיתי בהר צבי (ט"ל הרים מלאכת

ע"פ החכמה

סימן לו

אכילת עוגות שכתוב עליהם או שנחלק בתוכם אותיות וצורות בשבת

כתב הרמ"א (סימן שמ סעיף ג) אסור לשבר עוגה שכתוב עליה כמין אותיות. וכתב שם המשנה ברורה (סי"ט טו) דדוקא כשכותבין על העוגות אותיות מדבר אחר אבל כשהכתיבה היא מהעוגה עצמה בדפוס או בידים שרי וכו' וכן אם כתב האותיות בדבש המעורב במים או שאר מי פירות גם כן אין להחמיר, עכ"ל. לפי זה יוצא שעכשיו כל אוכל שיש עליו אותיות או צורות בין אם המאכל נעשה בצורה ובין אם נעשה בחקיקה בתוך המאכל ובין אם כתב על המאכל כמי פירות (קרים בלע"ז) מותר לכתחילה חוץ אם כתב עליהן בדיו או בצבע אחר. ויש לברר דין זה למעשה

אלא על מנת לכתוב כדאמרינן פרק כלל גדול, מיהא איסורא דרבנן איכא ובתינוק אין לחוש דקטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין עליו להפרישו היכא דלא ספינן ליה בידים, עכ"ל.

וכוונת המהר"ם ב"עוגות התינוקות" נראה לי דהוא מה שכתב הרוקח (סימן רצו) ח"ל,

מקור הדין

כתב המרדכי (שבת פרק כלל גדול רמו שסא) ח"ל, נשאל לרבינו מאיר (המהר"ם מרוטנברג) על עוגות התינוקות שכותבין עליהן האותיות ותיבות איך אוכלים אותם התינוקות ביו"ט, והשיב אי משום מוחק ביו"ט ליכא איסורא דאורייתא במוחק